

Projekt

**UCHWAŁA NR XVII/..../2017
RADY MIEJSKIEJ W KLESZCZELACH**

z dnia 2017 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kleszczele na lata
2017 - 2024**

Na podstawie 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, 1579 i 1948 oraz z 2017 r. poz.730 i 935) w związku z art. 16b, art. 17 ust. 1 pkt 1 oraz art. 110 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 930, 1583, 1948 i 2174) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017 – 2024, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Kleszczel.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Krzysztof Lange

Załącznik nr
do uchwały nr
Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY KLESZCZELE NA LATA 2017 – 2024

2017 ROK

SPIS TREŚCI	STR
WPROWADZENIE	3
I. METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII	5
II. CHARAKTERYSTYKA GMINY KLESZCZELE	16
1. DIAGNOZA DEMOGRAFICZNA	17
2. PROBLEMY SPOŁECZNE – TENDENCJE I PROGNOZY	19
3. ANALIZA BADAŃ SONDAŻOWYCH	46
III. CZĘŚĆ PROGRAMOWA STRATEGII	51
1. ANALIZA SWOT	51
2. WIZJA STRATEGII, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ , WSKAŹNIKI, RAMY FINANSOWANIA.	53
IV. ZARZĄDZANIE, MONITORING I EWALUACJA	58

WPROWADZENIE

Pomoc społeczna w myśl ustawy o pomocy społecznej jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom oraz rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać samodzielnie przy wykorzystaniu własnych uprawnień, zasobów czy możliwości. To wielopłaszczyznowe wsparcie ukierunkowane na wspieraniu w wysiłkach mających doprowadzić do zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin oraz do umożliwienia życia w warunkach, odpowiadających godności człowieka.

Proces transformacji ustrojowej państwa odbił się na każdym aspekcie życia, wywierając tym samym istotny wpływ na wszystkie dziedziny życia społecznego objętego polityką społeczną. W konsekwencji, pojawiły się zjawiska negatywne dla zarówno samych osób, rodzin jak i całych społeczności: bezrobocie, bezdomność, ubożenie rodzin, czy też pojawienie się patologii społecznych. Kompilacja zagrażających zjawisk spowodowała, że zadania z zakresu pomocy społecznej stały się niezwykle ważne dla samorządu gminy. Najważniejszym działaniem jest udzielanie pomocy oraz wsparcia adekwatnego do danego problemu, tak by rodzaj oraz forma świadczenia umożliwiły potrzebującemu sukcesywne wyjście na prostą, a tym samym przyczyniły się do osiągnięcia stanu samodzielnego funkcjonowania.

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych to uporządkowana, długoterminowa i przyszłościowa koncepcja polityki społecznej, której celem jest wsparcie osób dotkniętych izolacją, zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wykluczonych społecznie, a także stworzenie optymalnych warunków do funkcjonowania lokalnej społeczności. Istotnym elementem Strategii jest wyrównywanie szans społecznych mieszkańców gminy Kleszczele poprzez współpracę wszystkich instytucji realizujących politykę społeczną.

Obowiązek opracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z art. 16b oraz 17 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej: *Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej.* Należy przy tym uwzględnić fakt, iż zróżnicowanie problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na budowę dokumentu. Pod wpływem przeobrażeń

społeczno-ekonomicznych polityka społeczna w Polsce ulega przekształcaniu - od modelu typowo opiekuńczego, z rozbudowanym bezpieczeństwem socjalnym, do modelu pośredniego, wzmacniającego indywidualną aktywność każdego człowieka i jego odpowiedzialność za swój los. Dokument posiada charakter dynamiczny - podlega ciągłym przemianom, pojawiają się nowe, istotne cele, a część traci swoją aktualność. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądany, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej, grup społecznych oraz współdziałania instytucji i organizacji zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych oraz szeroko rozumianą integracją.

I METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kleszczele na lata 2017 - 2024 kładzie nacisk na zintegrowaną pomoc - adresowaną do wszystkich potrzebujących osób

i rodzin z obszaru gminy, a także na poprawę jakości życia mieszkańców oraz budowanie prawidłowych postaw.

Konstrukcję dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oparto na :

- metodzie analizy danych wtórnych (metoda „desk research”), która polega na poddaniu szczegółowej analizie informacji zgromadzone w celach administracyjnych, udostępnionych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczelach do zaobserwowania liczby rodzin oraz liczby osób w rodzinach, objętych pomocą Ośrodka ze względu na występowanie problemów, z którymi konkretna osoba bądź rodzina nie jest w stanie sobie poradzić. Jest to technika badawcza będąca dla Strategii wstępną fazą projektu poprzedzającą fazę zbierania danych pierwotnych.

Wykorzystano:

- *Ocenę zasobów pomocy społecznej na rok 2015 dla gminy Kleszczele,*
- *Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczelach za rok 2013,*
- *Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczelach za rok 2014;*
- *Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kleszczelach za rok 2015;*
- wywiadzie swobodnym przeprowadzonym z pracownikami Ośrodka celem analizy oraz przedyskutowania informacji niezbędnych do wglębień się w funkcjonowanie Ośrodka, jego specyfiki,
- analizie programów pomocowych, przyczyniających się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy, ze szczególnym uwzględnieniem problematycznych obszarów:
 - *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2016 rok,*
 - *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011 – 2018,*
- analizie ankiet adresowanych do mieszkańców gminy Kleszczele, w celu zebrania jak największego materiału zawierającego opinie społeczności lokalnej na temat problemów społecznych oraz jakości życia w gminie.

Prace nad prezentowaną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Kleszczele rozpoczęto w czerwcu 2016 roku, zgodnie z umową zawartą pomiędzy Gminą Kleszczele a firmą Empiria Duo Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością Spółka

str. 5

Komandytowa w Jastrzębiu Zdroju. Perspektywa czasowa obowiązywania dokumentu jest powiązana z dokumentami strategicznymi ze szczebla europejskiego, krajowego i lokalnego. Poniżej przedstawiono kluczowe dla ww. dokumentu akty prawne, które są szczególnie istotne dla funkcjonowania Strategii

DOKUMENTY SZCZEBŁA EUROPEJSKIEGO I KRAJOWEGO

Europa 2020 – program rozwoju społeczno - gospodarczego Unii Europejskiej na lata 2010 – 2020- program zastąpił realizowaną od roku 2000 Agendę Lizbońską. Celem strategii jest przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz zwiększenie zatrudnienia poprzez skoordynowane działania instytucji europejskich, państw członkowskich, regionów, partnerów społeczno-gospodarczych oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Na potrzeby monitorowania stopnia realizacji programu Europa 2020 zdefiniowano pięć celów głównych:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75 proc. wśród osób w wieku 20 – 64 lata;
- zwiększenie nakładów na działalność badawczo-rozwojową, w sektorze publicznym i prywatnym, do poziomu 3 proc. PKB;
- poprawę efektywności energetycznej: ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20 proc., zwiększenie do 20 proc. udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 20 proc.;
- podniesienie poziomu wykształcenia – zredukowanie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do 10 proc., zwiększenie do 40 proc. odsetka osób w wieku 30 – 34 lat posiadających wykształcenie wyższe (lub równoważne);
- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym przynajmniej o 20 mln.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kleszczele jest zgodna z dokumentami krajowymi takimi jak:

Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK) to główna strategia rozwojowa Polski do 2020 r. Wskazuje najważniejsze zadania państwa, które należy zrealizować w najbliższych latach, by przyspieszyć rozwój Polski, orientacyjny harmonogram

oraz sposób finansowania zaplanowanych działań. SRK wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju:

- konkurencyjna gospodarka;
- społeczna i terytorialna;
- sprawne i efektywne państwo.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju - jest to dokument przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Premiera RP, w oparciu o analizę, charakterystykę i ocenę 20 lat transformacji - przedstawia 10 kluczowych dla przyszłości wyzwań oraz dylematy wymagające rozstrzygnięć, by wyzwania te podjąć. Zostały stworzone przesłanki do myślenia w kategoriach realnie strategicznych, innowacyjnych, z formułowaniem wizji, celów oraz narzędzi niezbędnych dla osiągnięcia wyznaczonych celów. Projekt obejmuje 10 wyzwań rozwojowych:

- wzrostu konkurencyjności;
- sytuacji demograficznej;
- wysokiej aktywności pracy oraz adaptacyjności zasobów pracy;
- odpowiedniego potencjału infrastruktury;
- bezpieczeństwa energetyczno - klimatycznego;
- gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju kapitału intelektualnego;
- solidarności i spójności regionalnej;
- poprawy spójności społecznej;
- sprawnego państwa;
- wzrostu kapitału społecznego Polski.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 - Prace nad opracowaniem dokumentu trwały pod kierunkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego od 2009 r. Cztery cele szczegółowe Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 obejmują:

- wspieranie budowy postaw kooperacji, kreatywności i komunikacji poprzez nowe metody i zmiany w systemie edukacji, zarówno formalnej, jak i poza formalnej;
- wzmacnianie dialogu obywatelskiego oraz rozwój instrumentów ekonomii społecznej;
- polepszanie dostępności do wysokiej jakości programów mediów publicznych, a także zasobów kultury;

- wzmacnianie sektora kultury i przemysłów kreatywnych, w tym działań na rzecz szkolnictwa artystycznego, nowoczesnych instytucji kultury oraz promocji polskiej kultury za granicą.

Przyjęcie Strategii poprzedziły odbywające się w 2011 r. szerokie konsultacje społeczne z udziałem wszystkich zainteresowanych grup i środowisk. Koordynatorem realizacji Strategii jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR) to rządowa wizja rozwoju polskich regionów do 2020 roku. Określa najważniejsze wyzwania, założenia i cele polityki regionalnej państwa. Wyznacza też zasady i mechanizmy współpracy pomiędzy rządem a samorządami wojewódzkimi oraz koordynacji działań obu szczebli. Najważniejszym celem KSRR jest wykorzystanie specyficznych atutów (tzw. potencjałów rozwojowych), które ma każdy obszar Polski, dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności. KSRR wyznacza też trzy cele szczegółowe. Dotyczą one:

- wzrostu konkurencyjności regionów, czyli rozwijania potencjałów największych miast i otaczających je gmin oraz tworzenia warunków do korzystania z tego rozwoju przez pozostałe obszary. To w miastach powstaje najwięcej nowych miejsc pracy, innowacyjnych firm, w nich zlokalizowane są szkoły wyższe, instytucje kultury;
- niwelowania różnic w rozwoju poszczególnych obszarów kraju - szczególnie w obszarach wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, miasta, które tracą dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, np. niektóre były stolice województw, obszary przygraniczne czy te części Polski, które nie mają nowoczesnej sieci drogowej czy kolejowej;
- sprawnego zarządzania polityką rozwoju (m.in. większa rola województw w prowadzeniu polityki rozwoju, nowe narzędzia polityki regionalnej – kontrakty terytorialne, obserwatoria terytorialne, krajowe i regionalne fora terytorialne).

Strategie sektorowe dotyczące problemów społecznych - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest uzupełnieniem na poziomie lokalnym zapisów:

- Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020;
- Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2011- 2016;
- Narodowego Programu Ochrony Zdrowia na lata 2016 – 2020;

- Rządowego Programu Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań „Razem Bezpieczniej” 2016-2017.

DOKUMENTY REGIONALNE:

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Hajnowskiego na lata 2011-2020

Strategia Rozwoju Powiatu do roku 2020

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011 – 2018

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016

KRAJOWE REGULACJE PRAWNE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kleszczele, uwzględnia zapisy obowiązujących przepisów prawnych:

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.).

Warunki prawne i organizację systemu pomocy społecznej określa Ustawa: zadania w zakresie pomocy społecznej; rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania; organizację pomocy społecznej; zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej. Dokument traktuje pomoc społeczną przede wszystkim jako instytucję, umożliwiającą wyjście z trudnych sytuacji życiowych tym osobom, rodzinom, które nie są w stanie wykorzystać własnego potencjału, zasobów czy predyspozycji, ze względu na niemożność samodzielnego przezwyciężenia problemów w życiu codziennym.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697).

Zapisy znajdujące się w ustawie określają zasady oraz formy wspierania rodziny, która napotyka trudności w realizowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, ponadto ustawodawca określa zasady oraz formy sprawowania pieczy zastępczej, jak również pomoc w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków. Reguluje również kwestie finansowania oraz administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, a także określa zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 z późn. zm.).

Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ustalania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń. Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne,
- zapomoga wypłacana przez gminy, na podstawie art. 22a,
- świadczenia wypłacane przez gminy, na podstawie art. 22b,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenie rodzicielskie.

Świadczenia rodzinne i koszty ich obsługi (3% z budżetu państwa), składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne są finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa.

Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. z 2016 r. poz. 785 z późn. zm.).

Ustawa określa zasady przyznawania członkom rodziny wielodzietnej Karty Dużej Rodziny, sposób przyznawania im uprawnień oraz sposób realizacji i finansowania zadań wynikających z ustawy. Uprawnienia przysługujące osobom posiadającym ważną Kartę polegają na przyznaniu korzystniejszego od ogólnie obowiązującego dostępu do towarów, usług lub innych form działalności. Kartę przyznaje wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania członka rodziny wielodzietnej.

Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195 z późn. zm.).

Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r. poz. 489 z późn. zm.)

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów zmieniła ustawę o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej. Pozwoliło to na lepszy dostęp osób uprawnionych do organu wypłacającego świadczenia. Po nowelizacji

ustawa zakłada uproszczenie i zmniejszenie procedur administracyjnych związanych ze stosowaniem ustawy, bardziej racjonalne funkcjonowanie organów działających na jej podstawie oraz efektywne odzyskiwanie przez budżet państwa od dłużników alimentacyjnych należności Skarbu Państwa powstałych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, jednakże efektywność ta jest zbyt niska.

Ustawa określa:

- zasady pomocy państwa osobom uprawnionym do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskuteczności egzekucji,
- warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, zwanych dalej "świadczeniami z funduszu alimentacyjnego",
- zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- zasady finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828).

Ustawa stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Ustawa ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym

i rodzinnym. Drugą formą pomocy przewidzianą w ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882).

Według ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne

organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

Ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących w szczególności: promocji zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym, zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, kształtowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałania ich dyskryminacji.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1987 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz.2046 z późn. zm.).

Ustawa dotyczy osób, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znaczny, lekki, umiarkowany), o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia. Orzeczenie ustalające stopień niepełnosprawności stanowi także podstawę do przyznania ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2016 r. . poz. 162 z późn. zm.).

Ustawa określa warunki nabywania oraz zasady ustalania i wypłacania zasiłków dla opiekunów osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 r. w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. Zasiłki dla opiekunów i koszty ich obsługi, składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne są finansowane ze środków z budżetu państwa na realizację świadczeń rodzinnych. Realizacja zasiłków dla opiekunów jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez gminy.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239 z późn. zm.).

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje ustawa to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz

str. 12

konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.).

Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, że większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 ust 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy”. Ponadto, organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego są obowiązane do podejmowania działań zmierzających do ograniczania spożycia napojów alkoholowych oraz zmiany struktury ich spożywania, inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania tych napojów, działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy, przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu, a także wspierania działalności w tym zakresie organizacji społecznych i zakładów pracy.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz. 783)

Ustawa określa zasady i tryb postępowania w zakresie przeciwdziałania narkomanii oraz zadania i uprawnienia organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów w zakresie przeciwdziałania naruszeniom prawa dotyczącego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).

Ustawodawca określa zadania obejmujące przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, sposób postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz osób stosujących przemoc w rodzinie. Ustawa określa również zadania realizowane przez organy administracji rządowej oraz jednostki samorządu terytorialnego. Tym samym, do zadań własnych gminy należą:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,

- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.).

Ustawa określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez instytucje rynku pracy działające w celu: pełnego i produktywnego zatrudnienia; rozwoju zasobów ludzkich; osiągnięcia wysokiej jakości pracy; wzmacniania integracji oraz solidarności społecznej.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1793 z późn. zm.).

Ustawa określa:

- warunki udzielania i zakres świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- zasady i tryb finansowania świadczeń,
- zasady i tryb kwalifikowania świadczeń opieki zdrowotnej jako świadczeń gwarantowanych,
- zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń,
- zasady powszechnego - obowiązkowego i dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego,
- podstawy instytucjonalno-proceduralne do stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady,
- zasady funkcjonowania, organizację i zadania Narodowego Funduszu Zdrowia, zwanego dalej "Funduszem",
- zasady funkcjonowania, organizację i zadania Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji, zwanej dalej "Agencją",
- zasady sprawowania nadzoru i kontroli nad finansowaniem i realizacją świadczeń.

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 963 z późn. zm.).

Ubezpieczenia społeczne obejmują: ubezpieczenie emerytalne, ubezpieczenia rentowe, ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa, zwane dalej "ubezpieczeniem chorobowym", ubezpieczenie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zwane dalej "ubezpieczeniem wypadkowym". Ustawa określa:

- zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym,
- zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne oraz podstaw ich wymiaru,
- zasady, tryb i terminy - zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych, prowadzenia ewidencji ubezpieczonych i płatników składek, rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego, opłacania składek na ubezpieczenia społeczne,
- zasady prowadzenia kont ubezpieczonych oraz kont płatników składek,
- zasady działania Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- organizację, zasady działania i finansowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- zasady działania Funduszu Rezerwy Demograficznej,
- zasady zarządzania tym funduszem,
- zasady kontroli wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 z późn. zm.).

Reguluje wszystkie kwestie związane z oświatą, funkcjonowaniem szkół i placówek, ich finansowaniem, zagadnieniami dotyczącymi pomocy stypendialnej, czy też treści związanych z samymi zasadami oceniania. Ponadto ustawa reguluje kwestię wsparcia finansowego dla potrzebujących uczniów.

Ustawa z dnia 09 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej regulująca pracę z rodzinami, w tym z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, organizację

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY KLESZCZELE

Gmina Kleszczele położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego, granicząc od południa z gminą Czeremcha, Milejczyce, od zachodu z gminą Boćki, a od północy z gminą Orla i Dubicze Cerkiewne. Gmina Kleszczele jest jedną z kilkuset gmin znajdujących się na terenie obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski.

Siedzibą gminy jest miasto Kleszczele oddalone od Białegostoku o 75 km oraz 25 km od Hajnówki – siedziby powiatu.

Gmina Kleszczele znajduje się na obrzeżach Puszczy Białowieskiej, a tereny wyróżniają szczególne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe. Środowisko gminy jest przede wszystkim atrakcją dla gości z kraju i zagranicy, a walory zachęcają do wypoczynku. Region stanowi idealną ofertę dla inwestorów ukierunkowanych na lokowanie kapitału w sferę usługową na rzecz turystyki oraz wypoczynku. Gmina Kleszczele jest świetną bazą noclegową dla turystyki krótkopobytowej.

Gmina Kleszczele ma obszar 142,62 km², w tym:

- użytki rolne ok. 54%
- użytki leśne ok. 38%

Gmina stanowi 8,78% powierzchni powiatu.

1. DIAGNOZA DEMOGRAFICZNA

Analiza struktury ludności w oparciu o wykorzystanie informacji dotyczących płci oraz wieku pozwala ukazać trendy w zakresie płodności i umieralności. Ponadto, przyczynia się do określenia wielu społeczno - ekonomicznych konsekwencji.

Gmina Kleszczele zamieszkiwana jest przez przeszło 2 tys. mieszkańców. Na przestrzeni analizowanych lat dostrzegalna jest stała liczba mieszkańców w 2013 i 2014 roku (2 722 osoby) oraz spadek liczby mieszkańców o 60 osób w 2015 roku (2 662 osoby). Sukcesywnemu zmniejszeniu ulega również liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, czyli grup mających największy wpływ na rozwój gminy, co pozwala stwierdzić, że gmina Kleszczele zmagą się z problemem starzenia się społeczności. Ponadto, gminę charakteryzuje migracja mieszkańców z terenu gminy, co związane jest z niskimi dochodami w rolnictwie, brakiem miejsc pracy oraz gorszymi warunkami życia na wsi niż w mieście.

Poniższe tabele przedstawiają udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców gminy w latach 2013 – 2015. Dokładna analiza struktury demograficznej pozwoli stwierdzić, z jakimi trendami demograficznymi zmagają się gmina Kleszczele.

	Kobiety		
	2013	2014	2015
Wiek 0-17	165	165	154
Wiek 18-59	617	617	606
Wiek 60 lat i więcej	589	589	589
Ogółem	1371	1371	1349

Tabela 1. Struktura demograficzna kobiet

Liczba kobiet w 2013 i 2014 roku utrzymywała się na tym samym poziomie, co odpowiadało 1 371 kobietom, które stanowiły 50,37% lokalnej społeczności. W roku następnym odnotowano zmniejszenie liczby kobiet o 22 osoby stanowiące tym samym 50,77% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Niepokojącym zjawiskiem jest zmniejszenie liczby osób znajdujących się w grupie wiekowej do 17 roku życia. Liczba osób z tego grona zmniejszyła się w 2015 roku o 11 osób odpowiadając tym samym 5,78% wszystkich mieszkańców. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku liczby osób będących w grupie wiekowej 18 do 59 lat – tendencja stała w 2013 i 2014 roku (617 osób stanowiły 22,66% lokalnej społeczności) i spadek w 2015 roku do 606 osób, tworzących 22,76%. Pomimo zmniejszenia liczby osób w wieku produkcyjnym ich udział w ogólnej liczbie lokalnej społeczności zwiększył się, co związane jest ze zmniejszoną liczbą mieszkańców. Liczba kobiety znajdujących się w wieku kończącym pracę zawodową na przestrzeni analizowanych lat utrzymywała się na stałym poziomie – 589 kobiet stanowiąc tym samym 21,63% w 2013 i 2014 roku i 22,12% w 2015 roku.

Udział mężczyzn z poszczególnych grup wiekowych w strukturze demograficznej gminy Kleszczele obrazuje poniższa tabela:

	Mężczyźni		
	2013	2014	2015
Wiek 0-17	185	185	177
Wiek 18-64	874	874	850
Wiek 65 lat i więcej	292	292	286
Ogółem	1351	1351	1313

Tabela 2. Struktura demograficzna mężczyzn

Liczba mężczyzn podobnie jak w sytuacji kobiet, w latach 2013 – 2014 utrzymywała się na tym samym poziomie. Widoczne są zmiany (tendencja spadkowa) dopiero w 2015 roku. Udział mężczyzn w 2013 i 2014 roku w ogólnej liczbie mieszkańców odpowiadał 49,63%, natomiast w 2015 roku liczba zmniejszyła się do 1 313, co stanowiło już 49,32% społeczności lokalnej. Podobnie jak w sytuacji kobiet, liczba mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym sukcesywnie zmniejsza się. Widoczny jest również spadek w liczbie mężczyzn kończących już pracę zarobkową. Liczba mężczyzn znajdujących się w wieku przedprodukcyjnym w 2013 i 2014 roku stanowiła 6,80%, natomiast w 2015 roku udział odpowiadał 6,65% wszystkich mieszkańców (zmniejszenie o 8 osób i 0,15 p.p). Osoby z grupy produkcyjnej również stanowią coraz mniej liczną grupę. W 2013 i 2014 roku mężczyźni z tej grupy ekonomicznej tworzyli 32,11% lokalnej społeczności, a w 2015 roku 31,93% (spadek o 0,18 p.p). Statystycznie mężczyźni żyją krócej od kobiet o 8 lat, dlatego też

widoczna jest tendencja malejąca w liczbie mężczyzn znajdujących się w grupie poprodukcyjnej. W 2015 roku liczba mężczyzn zmniejszyła się o 6 osób, co tworzyło już 10,74% mieszkańców gminy Kleszczele.

W okresie trzech analizowanych lat można zaobserwować znaczną przewagę kobiet w stosunku do mężczyzn. W pierwszym roku analizy osób płci żeńskiej było o 20 więcej niżeli płci przeciwnej, a wskaźnik feminizacji wynosił **101%**, czyli na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet. W 2014 roku sytuacja wyglądała tak samo. Z kolei w kolejnym roku dany wskaźnik wynosił **102%**, co ponownie potwierdza większa liczba płci żeńskiej w stosunku do płci męskiej, jednakże tym razem dominacja ta była na poziomie 36 mieszkańców. Niestalość danej różnicy nie wykazała jednoznacznego kierunku, bowiem początkowo miała poziom stały, a później malała.

WNIOSKI I PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

- > Populacja gminy Kleszczele, wynosząca na koniec 2015 roku 2662 mieszkańców, maleje, co jest rezultatem utrzymującego się od wielu lat ujemnego przyrostu naturalnego, starzenia się społeczności gminy oraz braku perspektyw dla młodych.
- > Gmina w ostatnich latach ma dodatnie saldo migracji.
- > Prognozowane zmiany liczby oraz struktury ludności wskazują na systematyczny spadek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a także wzroście liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym,
- > W gminie Kleszczele bardzo widoczna jest dysproporcja w liczbie kobiet i mężczyzn w wieku produkcyjnym. Wśród osób w wieku powyżej 18 roku życia widoczna jest dysproporcja płci, co może wpłynąć na mniejszą liczbę zawieranych małżeństw i trudności w znalezieniu partnerki życiowej dla mężczyzn w gminie. Sytuacja taka jest najprawdopodobniej spowodowana brakiem pracy i perspektyw rozwoju dla osób młodych w gminie, a zwłaszcza młodych kobiet.

2. PROBLEMY SPOŁECZNE - TENDENCJE I PROGNOZY

POMOC SPOŁECZNA

Gmina zobowiązana jest do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej w celu zaspokojenia potrzeb wszystkich mieszkańców w środowisku lokalnym. Na szczeblu gminnym udzielana pomoc społeczna adresowana jest bezpośrednio do osób najbardziej jej

potrzebujących. Skupia się w ten sposób na doraźnym rozwiązywaniu konkretnych problemów.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczelach jest jednostką organizacyjną gminy, powołaną do wykonywania zadań samorządu gminnego, w szczególności z zakresu szeroko pojmowanej pomocy społecznej. Działalność Ośrodka finansowana jest ze środków własnych gminy oraz środków budżetu państwa. Ośrodek pozyskuje także środki z funduszy unijnych.

Działania ukierunkowane na usamodzielnianie osób i rodzin, a także integrację osób ze środowiskiem odbywa się w oparciu o dostosowaną formę pomocy, która uwzględnia indywidualne okoliczności znajdowania się osoby bądź rodziny w niekorzystnym położeniu. Celem działań Ośrodka jest doraźna i długofalowa pomoc, która powinna przywrócić ład oraz porządek w funkcjonowaniu osoby lub rodziny.

Świadczeniami z pomocy społecznej realizowanymi przez Ośrodek są:

- świadczenia pieniężne: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- świadczenia niepieniężne: praca socjalna, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej.

Prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o Ustawę o pomocy społecznej.

Od dnia 1 października 2015 r. dla osoby samotnie gospodarującej jest nim dochód nieprzekraczający kwoty 634 zł, natomiast dla osoby w rodzinie – kwota 514 zł.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczelach jest zobowiązany do wykonywania zadań własnych określonych przez ustawę:

- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym niemającym dochodu i uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;
- opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- praca socjalna;
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania;
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego lub mieszkaniach chronionych;
- tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną;
- dożywianie dzieci;
- sprawianie pogrzebu w tym osobom bezdomnym
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- sporządzanie sprawozdawczości i przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego;
- utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Problemy społeczne występują w każdej lokalnej społeczności, jednak ich wielkość oraz rodzaj może mieć różne wymiary w zależności od czynników, które je kształtują. Mimo wszystko problemy społeczne zawsze w ocenie społeczeństwa uznawane są za zjawiska niepożądane, nieakceptowane, szkodliwe, a przede wszystkim zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu określonej społeczności, dlatego też wymagają one aktywnej i skutecznej interwencji.

Udzielona pomoc musi być adekwatna do zaistniałego problemu, poprzez wykorzystanie dostępnych zasobów, uprawnień i możliwości. Dana pomoc może mieć formę świadczenia pieniężnego, rzeczowego, instytucjonalnego oraz usług. W celu uzyskania zamierzonego celu poprzez udzielenie wszelkiej pomocy społecznej konieczna jest wyczerpująca współpraca pomiędzy pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, a osobami i rodzinami wnioskującymi o jej przyznanie.

Na przełomie lat 2013 – 2015 w Kleszczelach Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej współpracował i przyznał pomoc oraz wsparcie następującej liczbie rodzin i osób w tych rodzinach:

Dane o korzystających z pomocy i wsparcia	2013	2014	2015
Liczba rodzin	145	137	127
Liczba osób w rodzinach	359	357	340
Liczba osób długotrwale korzystające	41	45	44

Tabela 3. Liczba rodzin i osób w danych rodzinach (w tym długotrwale korzystające) korzystające z pomocy MOPS

W roku 2013 pracownicy MOPS przyznali wsparcie 145 rodzinom, których członkami było 359 osób stanowiących **13,18%** lokalnego społeczeństwa. Rok później liczba danych rodzin zmniejszyła się o 8 rodziny, a liczba osób tworzących dane rodziny zmniejszyła się do 357 osób (**13,11%** mieszkańców). Z kolei w 2015 roku **12,77%** lokalnej społeczności (340 osób) skorzystało z pomocy społecznej zamieszkujących w 127 rodzinach. W 2013 roku liczba osób długotrwale korzystających z pomocy MOPS wynosiła 41 osoby, w roku następnym 45 osób, z tym, że w pierwszym roku analizy stanowiły one **28,27%** podopiecznych MOPS, a rok później **32,84%** tej grupy. W roku 2015 liczba osób otrzymujące pomoc społeczną zmniejszyła się o 1 osobę i osiągnęła wielkość 44 osób, obejmujących **34,64%** podopiecznych MOPS. Podsumowując liczba osób długotrwale korzystających ze wsparcia i pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej obejmuje względnie stałą liczbę mieszkańców. W tym miejscu należy uwzględnić kierunek zmian podyktowanych zarówno przez liczbę rodzin otrzymujących wsparcie z MOPS, jak i liczby członków danych rodzin. W okresie danej analizy liczba rodzin wspieranych pomocą społeczną ze strony Ośrodka zaczęła maleć. Natomiast liczba członków danych rodzin już od 2013 roku ukształtowała trend malejący, czyli dana liczba sukcesywnie ulegała zmniejszeniu.

Grupa rodzin, która została podopiecznymi lokalnego MOPS otrzymała świadczenia z tytułu problemów zdiagnozowanych przez pracownika socjalnego w trakcie przeprowadzonego

wywiadu środowiskowego z osobami zmagającymi się z dysfunkcją społeczną w swoim życiu.

Kolejna tabela przedstawia liczbę rodzin, które otrzymały świadczenia społeczne z określonych powodów. Zapisy danej tabeli uwzględnia hierarchię od najczęściej udzielanego wsparcia w łącznej jego liczbie sumowanej z lat 2013, 2014 i 2015.

	Powody udzielanie wsparcia i pomocy	2013	2014	2015
1.	Ubóstwo	145	137	100
2.	Bezrobocie	66	63	55
3.	Niepełnosprawność	55	55	47
4.	Długotrwała lub ciężka choroba	29	25	21
5.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	17	19	22
6.	Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych	3	3	6
7.	Alkoholizm	1	3	6
8.	Trudności w przystosowaniu po zwolnieniu z ZK	5	2	2
	Łącznie	321	307	259

Tabela 4. Hierarchia problemów społecznych w Kleszczelach (zgodnie z ilością udzielonego wsparcia)

Zgodnie z zapisami w powyższej tabeli najwięcej świadczeń zostało udzielonych w 2013 roku, po czym ich liczba zaczęła się sukcesywnie zmniejszać. Największym problemem społecznym, z którym zmagają się gmina jest ubóstwo, z powodu, którego zostało przyznanych przeszło 130 świadczeń rocznie (spadek w 2015 roku do 100 świadczeń). W mniejszym wymiarze, bo na poziomie 60 świadczeń rodzinie do MOPS zgłosiły się rodziny potrzebujące wsparcia z powodu bezrobocia, które bardzo często skorelowane jest z ubóstwem. Kolejnym powodem były niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba. Poniżej 10 świadczeń rocznie zostało udzielonych osobom / rodzinom z powodu borykania się z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizmem oraz trudnościami w przystosowaniu po zwolnieniu z zakładu karnego. Tylko jedno świadczenie w ciągu trzech lat było przyznanych dla wspomóżenia osoby / rodziny zmagającej się z bezdomnością lub w wyniku zdarzeń losowych.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- Widoczny jest nieznaczny spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej, jak i liczby świadczeń, co wynika raczej z faktu, iż kryteria dochodowe pomocy społecznej nie były od 2013 roku podwyższane (zmiana pojawia się dopiero w 2015 roku, stąd początkowo stałe liczby świadczeniobiorców), niż ze względu na poprawę sytuacji bytowej mieszkańców gminy Kleszczel.

- Podejmując działania na rzecz minimalizacji poszczególnych problemów społecznych należy pamiętać, iż wielkości liczbowe określające ich obszar występowania na podstawie liczby wypłaconych świadczeń lub udzielonego wsparcia nie jest idealnym odzwierciedleniem faktycznej liczby osób i rodzin, które się rzeczywiście z nimi zmagają. Należy wziąć pod uwagę fakt, iż często problemy są dziedziczone i nie są spostrzegane w danym gronie, jako problem, lecz jako „normalność”. Dodatkowo, wiele osób wstydzi się, a tym samym obawia oceny środowiska zewnętrznego, dlatego poddaje akceptacji i żyje w cieniu rodzinnych problemów społecznych. Co więcej należy uwzględnić, iż zwłaszcza w małych lokalnych społeczeństwach istnieje zmowa milczenia oraz niewrażliwość na kłopoty innych.
- Wszelkie działania ukierunkowane na pomoc osobom, w życiu, których występuje dysfunkcja w zakresie wypełniania roli rodzinnej lub społecznej powinny zostać połączone ze sobą w taki sposób, aby podjęte czynności skupiły się na istniejącym problemie i zapobiegały bądź wyeliminowały prawdopodobieństwo występowania pozostałych. Jest to niezmiernie ważne, bowiem struktura problemów społecznych jest swoistym mechanizmem wzajemnie napędzanych przez siebie elementów.

OBSZAR UBÓSTWA

Ubóstwo zgodnie z przyjętą definicją międzynarodową jest sytuacją, w której wielkość „dochodów i zasobów są tak niskie, że uniemożliwia im [*osobom*] to osiągnięcie poziomu życia uznawanego w ich społeczeństwie za minimalnie akceptowalny”. Problem ubóstwa znacząco ogranicza prawidłowe funkcjonowanie osoby / rodziny niemalże na każdej płaszczyźnie życia codziennego. Rodzina / osoba, która zmaga się z niskimi, a nawet niewystarczającymi dochodami ma utrudnione lub całkowicie uniemożliwione korzystanie z usług oferowanych przez instytucje m.in. przez oświatę, służbę zdrowia, kulturę, instytucje odpowiadające za organizację czasu wolnego, a czasami pojawiają się problemy związane z zapewnieniem godnych warunków życia w postaci żywności, odzieży, a nawet schronienia. W konsekwencji życie na niższym poziomie od tego, który jest uznany powszechnie za godny zaburza prawidłowe funkcjonowanie nie tylko pod względem finansowym, ale również społecznym i psychicznym. W efekcie czego dysfunkcja stworzona przez ubóstwo ogranicza samodzielność i niezależność w prowadzeniu życia na godnym poziomie poprzez uzależnienie od pomocy między innymi z MOPS. Taka reorganizacja życia tworzy sytuacje napięcia, konfliktu, bezradności, a tym samym zwiększa ryzyko wystąpienia kolejnych

str. 23

problemów społecznych. Osoby / rodziny zmagające się z problemem ubóstwa nie należy utożsamiać z osobami i rodzinami znajdującymi się w wykluczeniu społecznym, gdyż osoby ubogie nie zawsze są wykluczone społecznie i odwrotnie osoby wykluczone społecznie nie muszą być ubogie. Zjawisko wykluczenia społecznego w porównaniu do ubóstwa określa się, jako brak możliwości korzystania z istotnych aspektów życia codziennego społecznego, gospodarczego, politycznego lub kulturalnego w obszarze określonej społeczności z powodu napotykanym problemów niezależnych od wyboru jednostki.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

W Kleszczelach zjawisko ubóstwa ma największą skalę pod względem problemów, dla których zostało udzielone wsparcie MOPS.

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	145	137	100
Liczba osób w tych rodzinach	359	357	275

Tabela 5. Liczba rodzin i ich członków korzystających z pomocy MOPS z tytułu ubóstwa

Z tytułu ubóstwa w pierwszym roku analizy dla złagodzenia skutków ubóstwa z pomocy społecznej skorzystało 145 rodzin (100% wszystkich rodzin z MOPS) w składzie 359 osób (**9,51%** mieszkańców). Rok później liczba danych rodzin zmniejszyła się o 8 i obejmowała 137 rodzin (100% ogółu rodzin MOPS), których członkowie (357 osób) stanowili **13,11%** lokalnej społeczności. W 2015 roku w celu uzyskania wsparcia i pomocy w MOPS zgłosiło się 100 rodzin stanowiąc 78,74% wszystkich podopiecznych MOPS, a osoby z tych rodzin odpowiadały **10,33%** lokalnej populacji.

OBSZAR BEZROBOCIA

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym polegającym na tym, że część ludzi będących zdolnych do pracy i pragnących podjąć zatrudnienie, nie potrafi znaleźć pracy. Bierność zawodowa oraz niemożność realizowania się na polu zawodowym przyczynia się do braku możliwości osiągnięcia płynności finansowej. Taka sytuacja prowadzi w konsekwencji do zwiększania się obszaru zatrudnienia w szarej strefie, przyczynia się do migracji zarobkowej, a tym samym znacząco wpływa na prawidłowe funkcjonowanie gospodarki państwa, gminy i w sposób bezpośredni oddziałuje na relacje w rodzinie. Tym samym problem bezrobocia może generować wśród członków rodziny negatywne uczucia, stres, poczucie bezradności,

obniżenie samooceny, a w efekcie końcowym doprowadzić do powstania kolejnych problemów społecznych. Ponadto, bezrobocie przyczynia się do dezintegracji rodziny, zmniejszenie siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny czy zwiększenia ryzyka pojawienia się patologii życia codziennego.

Bezrobocie jest jednym z największych problemów społecznych naszego kraju, dlatego też między innymi powstał projekt współfinansowany z Europejskich Funduszy Społecznych Program Operacyjnym „Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020” (POWER 2014-2020), którego celem jest wspieranie wszelkich reform w obszarze zatrudnienia z korzyścią dla bezrobotnych i jednocześnie dla gospodarki kraju.

Poniższa tabela oraz wykres obrazowo przedstawia sytuację w gminie Kleszczele.

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	66	63	55
Liczba osób w tych rodzinach	165	155	145

Tabela 6. Liczba rodzin i ich członków korzystających z pomocy MOPS z tytułu bezrobocia

Grupa 66 rodzin (45,51% wszystkich rodzin z MOPS), w składzie 165 osób (**6,06%** lokalnego społeczeństwa) borykających się ze skutkami bezrobocia stała się beneficjentami MOPS w 2013 roku. Rok później z tego samego tytułu wsparcie MOPS otrzymały 63 rodziny, obejmujące 45,99% ogółu rodzin zarejestrowanych w MOPS, których członkowie stanowili **5,70%** mieszkańców gminy Kleszczele. W 2015 roku interesantami MOPS zostało 55 rodzin (43,30% z 127 rodzin), które tworzyło 145 osób, czyli **5,44%** społeczeństwa danej gminy. Widoczna jest tendencja spadkowa w liczbie beneficjentów, jednakże udział rodzin i osób z tych rodzin jest wciąż wysoki.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- Na terenie gminy Kleszczele dominuje bezrobocie ukryte, które dotyczy gospodarstw rolnych o małym areale ziemi, nie pozwalając tym samym osobom na utrzymanie rodzin na poziomie minimum socjalnego.
- Wciąż spora grupa ma problem ze znalezieniem stałej pracy. Rozwiązaniem tak niepokojącego zjawiska może być tylko i wyłącznie generowanie nowych miejsc pracy oraz umożliwienie mieszkańcom przekwalifikowania się. W momencie pojawienia się nowych miejsc pracy, analogicznie zmniejszy się liczba beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezrobocia.
- Należy mieć na uwadze fakt, że bezrobocie jako powód korzystania ze środków pomocy społecznej rzadko występuje jako jedyna dysfunkcja w rodzinie. Najczęściej

jest to zbieg takich okoliczności jak alkoholizm co najmniej jednego członka rodziny, długotrwała choroba, niepełnosprawność, niepełna rodzina.

- Osoby długotrwale bezrobotne, dla których głównym powodem jest korzystanie z pomocy społecznej ze względu na bezrobocie najczęściej nie posiadają uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych. W rzeczywistości, oznacza to, że głównym dochodem tych rodzin są zasiłki rodzinne, dodatki mieszkaniowe, a w przypadku rodzin niepełnych również alimenty.
- Osoby zmagające się z bezrobociem mogą skorzystać ze wsparcia zarówno ze strony MOPS, jak i Powiatowego Urzędu Pracy w Hajnówce, który w swoich działaniach koncentruje się na prowadzeniu aktywnego pośrednictwa pracy, kierowaniu bezrobotnych do prac interwencyjnych, robót publicznych, prac społecznie użytecznych, staży. Dodatkowo, PUP ułatwia bezrobotnym zdobycie, zmianę lub podniesienie kwalifikacji, a także udziela doradztwa zawodowego.

OBSZAR NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, DŁUGOTRWALEJ LUB CIĘŻKIEJ CHOROBY

Niepełnosprawność postrzegana jest, jako brak lub zaburzona umiejętność prawidłowego funkcjonowania w zakresie ruchowym, umysłowym lub intelektualnym na poziomie wypełniania roli społecznej, rodzinnej, zawodowej lub poprzez niemożność zaspokojenia codziennych potrzeb życiowych bez pomocy osób trzecich. Dane odstępstwa od przyjętych norm właściwego funkcjonowania jest tematem niemalże każdego programu pomostowego, w których problemy osób niepełnosprawnych są priorytetami określania celów i działań do ich realizacji w zakresie na przykład zapewnienia danym osobom możliwości włączenia się do życia społecznego oraz przyjaznych form opieki i aktywnego spędzania czasu zgodnie z *Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 – Nowy wymiar aktywnej integracji*. W myśl zapisów *Programu* najbardziej narażonymi na problemy społeczne i ich konsekwencje w przyszłości jest młodzież i dzieci niepełnosprawne. Dodatkowo, w podejmowanych działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych należy priorytetowo uwzględnić rodziny posiadające na swoim utrzymaniu więcej niż jedną osobę niepełnosprawną, bowiem narażone są one na problemy finansowe, rehabilitacyjne, organizacyjne, integracyjne, edukacyjne mogące doprowadzić do wykluczenia społecznego lub ubóstwa. Z tego też powodu ważne jest każde wsparcie, w tym także w formie rzeczowej i finansowej dla osób niepełnosprawnych, świadczenia pielęgnacyjnego dla rodziców lub opiekunów niepełnosprawnego dziecka, świadczenia

str. 26

„Rodzina 500 plus”, tworzenie programów pomocowych oraz imprez integracyjnych z lokalnym społeczeństwem, udostępnienia lub ułatwienia korzystania z usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych.

Problemy osób niepełnosprawnych oraz rodzin, w których one funkcjonują ma dużą skalę w gminie, bowiem jest trzecim pod względem zakresu udzielanego wsparcia w ramach funkcjonowania MOPS. Należy mieć na uwadze fakt, że osoby niepełnosprawne w okresie rosnącego bezrobocia mają szczególne problemy w znalezieniu zatrudnienia. Ponadto, jeśli osobie nie przysługuje prawo do renty czy emerytury, korzysta z zasiłków stałych z pomocy społecznej, przy czym ustalone ustawowo kryteria dochodowe uprawniające do otrzymania zasiłku są niskie, a wysokość otrzymywanej pomocy jest niewystarczająca do zapewnienia podstawowych potrzeb egzystencjalnych na poziomie satysfakcjonującym i niewłaczającym godności człowieka.

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	55	55	47
Liczba osób w tych rodzinach	123	132	112

Tabela 7. Liczba rodzin i ich członków korzystających z pomocy MOPS z tytułu niepełnosprawności.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- W każdym roku analizy liczba przyznanych świadczeń przekroczyła poziom 40 rodzin objętych wsparciem.
- W podziale na poszczególne lata 2013, 2014, 2015 z powodu niepełnosprawności, co najmniej jednego członka rodziny pomoc społeczną otrzymało 55 (37,93% wszystkich rodzin z MOPS), 55 (40,01% ogółu rodzin), 47 (37% wszelkich rodzin zarejestrowanych w MOPS) rodzin odpowiednio dla wymienionego roku. Wraz ze zmianą liczby rodzin uległa zmiana liczby osób w tych rodzinach i tak w 2013 roku 55 rodzin tworzyło 123 osób (**4,51%** mieszkańców gminy Kleszczele), w 2014 roku członkami 55 rodzin było 132 osób, stanowiących **4,85%** lokalnego społeczeństwa. Natomiast w ostatnim roku analizy danych osób było 112 i objęły one **4,20%** osób zameldowanych w tej gminie.
- Zarówno liczba rodzin, jak i liczba osób znajdujących się w tych rodzinach zmieniała się zgodnie z trendem malejącym. Na przełomie trzech lat z tytułu niepełnosprawności liczba beneficjentów MOPS zmniejszyła się o 8 rodziny i jednocześnie o 11 osób.

- Minimalizowanie negatywnych konsekwencji niepełnosprawności powinno odbywać się zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, czyli poprzez dążenie do aktywizacji zawodowej oraz tworzenie nowych miejsc pracy dostosowanych do potrzeb, możliwości osób niepełnosprawnych mogących w zależności od orzeczonego stopnia niepełnosprawności podjęcia pracy zarobkowej.

Kolejnym problemem społecznym jest długotrwała lub ciężka choroba, która według liczby udzielanego wsparcia ze strony Ośrodka jest jedną z najczęstszych przyczyn trudnej sytuacji wśród mieszkańców.

Jako osobę długotrwałą lub ciężko chorą należy uznać osobę, która ze względu na stan zdrowia psychicznego lub fizycznego w czasie określonym lub na stałe bez pomocy osób trzecich nie potrafią samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie lub wypełnić czynności codziennego życia. Na podstawie orzeczenia lekarskiego osoba zmagająca się z długotrwałą lub ciężką chorobą otrzymuje zaświadczenie, które jest uprawieniem do otrzymywania pomocy i ulg przysyłających osobom chorym. Problemy osób chorych dotyczą m.in. płynnego dostępu do specjalistycznych usług medycznych, wysokich kosztów leczenia, podjęcia stałego zatrudnienia, a w skrajnych przypadkach hospitalizacji. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobom zwalczającym trudności niesione przez długotrwałą lub ciężką chorobę przysługuje im pomoc między innymi w formie: zasiłku okresowego, usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych, posiłku, pobytu w mieszkaniu chronionym lub w mieszkaniu w domu pomocy społecznej.

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	29	25	21
Liczba osób w tych rodzinach	55	57	51

Tabela 8. Liczba rodzin i ich członków korzystających z pomocy MOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby

W pierwszym roku analizy **2,02%** lokalnej społeczności gminy Kleszczele (55 osób), tworzących grupę 20% rodzin zarejestrowanych w MOPS (29 rodzin) zostało objętych pomocą społeczną w związku z następstwami długotrwałej lub ciężkiej choroby. Rok później z tego samego powodu ze wsparcia MOPS skorzystało **2,10%** mieszkańców tej gminy (57 osoby), będących członkami 18,25% ogółu rodzin z MOPS (25 rodzin). W roku 2015 podopiecznymi MOPS zostało 51 osób, które stanowiły **1,91%** lokalnego społeczeństwa oraz 21 rodzin obejmujących 16,53% wszystkich rodzin.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- Liczba rodzin, wśród których pojawiły się trudności związane z długotrwałą lub ciężką chorobą zmieniała się zgodnie z trendem malejącym.
- Również tren liczby osób znajdujących się w tych rodzinach był zmienny i początkowo był rosnący, jednak od 2014 roku zaczęła maleć liczba osób w tych rodzinach, co związane jest ze zmianami zachodzącymi w strukturach rodzin.

OBSZAR POTRZEBY OCHRONY MACIERZYŃSTWA

Wszelkie zmiany zachodzące w gospodarce, polityce, edukacji, kulturze i medycynie znacząco wpłynęły na sposób postrzegania potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietności. Zgodnie z zapisami „(...) macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką w Rzeczypospolitej Polsce” oraz „matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych(...)” zamieszczonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej potrzeba ochrony macierzyństwa zostaje uznana za istotne działanie. Obecnie na rzecz pracujących kobiet, które są lub będą matkami zachodzą zmiany ukierunkowane na ich ochronę oraz wspomaganie w podjętych działaniach dotyczących posiadania dzieci, wynikiem, czego są liczne zapisy w Kodeksie Pracy, program „500 plus”, zasiłek macierzyński dla rodziców nieuprawnionych w wysokości 1000 zł miesięcznie. Takie postępowanie jest niezmiernie ważne, gdyż według badań przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, Polska jest społeczeństwem starzejącym się, a liczba zawieranych małżeństw ma tendencje spadkową (ich liczba od 2008 roku systematycznie obniża się, w związku, czym od 2008 do 2014 roku liczba zawartych małżeństw zmniejszyła się o 69,2 tysiące), spada poziom płodności kobiet, co oznacza, iż wzrasta średni wiek urodzenia pierwszego dziecka oraz przesuwają się o kilka lat decyzja na posiadanie kolejnego potomka. Wobec tego w kraju będą zachodzić trwałe przemiany w strukturze państwa oraz zwiększy się ryzyko kolejnego spadku rozmiaru populacji.

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	17	19	22
W tym: wielodzietność	4	3	4

Tabela 9. Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa

Pierwszy rok analizy przedstawia, iż beneficjentami MOPS z konieczności ochrony macierzyństwa zostało 17 rodzin (11,72% grupy interesantów MOPS), wśród których było 4 rodzin wielodzietnych (**23,52%** wszystkich tych rodzin). Z kolei w następnym roku pomoc

społeczną otrzymało 19 rodzin stanowiąc tym samym **13,86%** wszystkich rodzin korzystających z pomocy społecznej, a rodziny wielodzietne stanowiły 15,79% z tych rodzin. W 2015 roku doszło do wzrostu liczby rodzin do 22 (17,32% ogółu rodzin zarejestrowanych w MOPS) oraz liczby rodzin wielodzietnych, do 4, które objęły grupę **18,18%** rodzin spośród 22.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- Rosnący trend jest obrazem liczby rodzin zmagających się z problemami związanymi z potrzebą ochrony macierzyństwa.
- Systematycznie zwiększa się dana grupa o kilka rodzin rocznie, co w łącznym sumowaniu spowodowało, iż w ciągu trzech lata danych rodzin było o 5 więcej. Również wśród tej grupy rodzin wyodrębnione rodziny wielodzietne podążają zgonie z trendem. Od 2013 roku do 2014 roku liczba rodzin wielodzietnych zmniejszyła się o 1 rodzinę, natomiast w kolejnym roku o 1 ponownie się zwiększyła.
- Kierunkowość zachodzących zmian zgodnie z trendem jest z jednej strony korzystna dla społeczeństwa, a z drugiej niekorzystna. Zwiększenie liczby rodzin może sugerować zwiększenie świadomości rodzin na temat instytucji świadczących pomoc, może również sygnalizować, iż pogarsza się sytuacja finansowa danych rodzin, a kobiety napotykają na problem godzenia obowiązków wychowawczych i zawodowych.

OBSZAR BEZRADNOŚCI W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy podejmować wszelkie działania, które ukierunkowane będą na priorytetowość dobra rodziny, zwłaszcza dzieci znajdujących się w rodzinach zmagających się z problemami opiekuńczymi oraz wychowawczymi. W myśl danej ustawy za wspieranie rodzin borykających się z problemami w obszarze wypełniania funkcji opiekuńczych i wychowawczych są odpowiedzialne jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje administracji rządowej. Jednak należy mieć na uwadze, iż pomimo wszelkiej pomocy zewnętrznej największa odpowiedzialność za prawidłowy rozwój fizyczny, psychospołeczny oraz intelektualny odpowiedzialni są rodzice lub prawni opiekunowie dzieci. Z tego też względu, podejmując działania skierowane na pomoc rodzinom zmagającym się z bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych należy zapobiegać lub minimalizować i eliminować problemy społeczne będące ogniwem łączącym z danym

str. 30

problemem (zniekształcony sposób funkcjonowania w rodzinie i grupie rówieśniczej, sięganie po środki zmieniające świadomość, zachwiana samoocena, nieprawidłowy system wartości, nieumiejętność rozróżniania dobra i zła, powielanie nieprawidłowych wzorców naśladowczych).

W gminie Kleszczele problem rodziców lub prawnych opiekunów w obszarze nieporadności w wypełnianiu roli opiekuna i wychowawcy wobec swoich dzieci nie jest dominującym problemem pod względem liczby udzielanego wsparcia dla łagodzenia skutków danego problemu, jednakże kwestie dotyczące rodzin oraz wszelkiej pomocy, są niezwykle istotne. W poszczególnych latach dany problem dla gminy kształtowały następujące wartości liczbowe:

	2013	2014	2015
Liczba rodzin	3	3	6
Liczba osób w tych rodzinach	11	14	24

Tabela 10. Liczba rodzin i ich członków korzystających z pomocy MOPS z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

W roku 2013 **0,40%** mieszkańców Kleszczele (11 osób), tworzących 3 rodziny (2,06% rodzin zarejestrowanych w MOPS) zostało podopiecznymi MOPS w związku z następstwami dysfunkcji w wypełnianiu roli opiekunów i wychowawców swoich dzieci. Rok później z tego samego powodu z pomocy MOPS skorzystało 14 osób (**0,51%** lokalnego społeczeństwa) w znajdujących się w 3 rodzinach (2,18% ogółu rodzin z MOPS). W roku 2015 pomoc społeczna została przyznana 6 rodzinom, (stanowiącym 4,72% beneficjentów MOPS), których członkami były 24 osoby (**0,90%** miejscowej ludności).

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z tytułu zmagania się z bezradnością w obszarze opiekuńczo-wychowawczym wspomagał każdego roku względnie stałą liczbę rodzin (wzrost o 3 rodziny w 2015 roku). Z kolei trend liczby osób znajdujących się w danych rodzinach jest rosnący.

WNIOSKI I PROGNOZY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE

- Pomoc społeczna w gminie Kleszczele była podczas ostatnich pięciu lat adresowana w pierwszej kolejności do osób w wieku produkcyjnym. Znaczną część grupy odbiorców pomocy społecznej stanowiła młodzież oraz dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym, którym dofinansowano obiady w szkołach i przedszkolu.

- **Główną przyczyną korzystania z pomocy instytucji przez rodziny jest ubóstwo, bezrobocie i niepełnosprawność.** Do tych grup powinny być kierowane projekty i programy celowe: jak Programy Aktywności Lokalnej, KIS czy ośrodki wsparcia.
- Rodziny korzystające z pomocy społecznej są najczęściej wieloproblemowe. W związku z tym, jest większe zapotrzebowanie na wzmożoną pracę socjalną oraz wsparcie rodziny, dodatkowe specjalistyczne doradztwo.
- W najbliższych latach będą narastały problemy z osobami w podeszłym wieku polegające na zapewnieniu im usług podtrzymujących samodzielne funkcjonowanie społeczne, a także częściową lub całodobową opiekę. Prognozuje się, że liczba osób potrzebujących wsparcia będzie wzrastać.
- Należy prowadzić własne rozpoznanie i monitorowanie sytuacji osób zależnych niesamodzielnych ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność w gminie.

OBSZAR BEZPIECZEŃSTWA

Brak bezpieczeństwa wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Na terenie każdej gminy są miejsca, które wymagają wzmożonej interwencji służb policyjnych.

Gmina sama podejmuje działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców:

1. z zakresu ochrony przeciwpożarowej - utrzymuje jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
2. z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego - finansuje oświetlenie dróg na swoim terenie.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Kleszczele czuwa również straż pożarna, która przeciwdziała zagrożeniom wynikającym z nieszczęśliwych zdarzeń losowych.

Na terenie gminy Kleszczele od lat funkcjonuje 5 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (tj. Kleszczele, Dasze, Dobrowoda, Saki, Policzna).

Tabela 11: Stan osobowy tych Jednostek OSP

Jednostka OSP	2013 rok	2014	2015
Kleszczele	112	96	96
Policzna	30	23	23
Saki	22	22	22
Dobrowoda	30	30	30
Dasze	37	33	33

Jeszcze do niedawna straż pożarna realizowała przede wszystkim zadania związane z pożarami, w szczególności takie jak ewakuacja, gaszenie i likwidacja skutków. Obecnie podejmuje akcje ratownicze o charakterze chemiczno-ekologicznym i technicznym.

Rozszerzony zakres działań wymaga przede wszystkim budowy nowego modelu strażaka ochotnika - profesjonalnego ratownika.

Najczęściej jednak strażacy biorą udział w akcjach pożarowych i akcjach ratunkowych w trakcie wypadków komunikacyjnych.

Corocznie strażacy z terenu gminy Kleszczele mają możliwość sprawdzenia umiejętności i sprawności podczas rywalizacji w zawodach sportowo - pożarniczych organizowanych zarówno na szczeblu gminnym, jak i powiatowym. Organizowane są również "Dni Ochrony Przeciwpowodziowej" oraz "Dni Strażaka", podczas których zasłużonym strażakom wręczane są odznaczenia oraz dyplomy i listy pochwalne. Ochotnicy zrzeszeni w jednostkach OSP zaliczają się do grona ludzi zasłużonych, zarówno w dziedzinie ochrony mienia, jak i kultywowania miejscowej tradycji.

Jednym z istotnych problemów społecznych w zakresie bezpieczeństwa jest zjawisko przemocy w rodzinie. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2018 ma charakter długofalowy i adaptacyjny. Istotnym elementem Programu jest koordynacja działań podejmowanych przez gminę na rzecz osób doświadczających przemocy oraz sprawców przemocy. Podejmowane dotychczas działania potwierdzają ich skuteczność zarówno w sferze udzielania profesjonalnej pomocy jak również w sferze działań prewencyjnych. Podstawę programu stanowi podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów z różnych dziedzin "Niebieskie Karty" to procedura interwencji wobec przemocy w rodzinie, która składa się z odpowiedniej dokumentacji i sposobu postępowania w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia występowania przemocy. Głównym celem "Niebieskich Kart" jest rozpoznawanie przemocy i usprawnienie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym, ale też tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną.

Istniejąca na terenie gminy infrastruktura w zakresie przeciwdziałania przemocy stanowi dobrą bazę dla podejmowania intencjonalnych oddziaływań wsparcia. Do głównych zasobów ludzkich należą specjaliści zatrudnionych w instytucjach oraz jednostkach zajmujących się problematyką przemocy.

Zasoby instytucjonalne na terenie gminy i miasta Kleszczele to przede wszystkim:

- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Komenda Powiatowa Policji w Hajnówce,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Społecznych,

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce,
- Organizacje pozarządowe,
- Parafie,
- Sąd,
- Poradnia Psychologiczni - Pedagogiczna w Hajnówce
- Zespół Szkół w Kleszczelach.

Na terenie gminy funkcjonują również dodatkowo powołane do tego celu podmioty: >
 Zespół Interdyscyplinarny do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Kleszczele,
 > Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej .

Tabela 12: Liczba przestępstw i interwencji

Liczba interwencji w sprawie	2013	2014	2015
Przemoc w rodzinie	5	8	11
Zakłócenie porządku publicznego	8	6	5
Liczba przestępstw			
Kradzieże	4	2	1
Włamania	0	0	0
Przestępstwa związane z narkotykami	0	0	0

WNIOSKI , TENDENCJE I PROGNOZY :

- W ocenie mieszkańców gminy Kleszczele występowanie przestępczości i przemocy w rodzinie nie stanowi problemu dużej wagi.
- Wzrasta liczba rodzin doświadczających przemocy , należy więc wzmocnić i kontynuować działania Zespołu Interdyscyplinarnego, bo jego działalność przyczynia się do wykrywalności problemów i pomocy rodzinom. Należy utrzymać i rozszerzyć formy wsparcia rodzinie, w tym ośrodki/punkty specjalistyczne, a także dobre funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego. Poszerzyć wiedzę uczniów w zakresie przestępczości i jej skutków.
- Należy utrzymać sprawność funkcjonowania straży pożarnej. Kontynuować doposażenie bazy logistycznej i zasobów sprzętowych niezbędnych do realizacji zadań, realizować działania na rzecz poprawy świadomości społecznej w zakresie ochrony przeciwpożarowej.
- Potrzebny jest wzrost liczby patroli w gminie.

OBSZAR EDUKACJI I KULTURY

Na terenie Gminy Kleszczele funkcjonuje Zespół Szkół w Kleszczelach oraz Przedszkole w Kleszczelach. Obie placówki zlokalizowane są w Kleszczelach, przy ulicy Plac Parkowy 4, na powierzchni gruntowej 1707 m². W skład Zespołu Szkół w Kleszczelach wchodzi Szkoła Podstawowa w Kleszczelach oraz Gimnazjum w Kleszczelach. Szkoła prowadzi stołówkę szkolną, świetlicę szkolną oraz bibliotekę szkolną.

Powierzchnia użytkowa budynku szkoły wraz z blokiem sportowym wynosi 2550 m², w tym:

- sale dydaktyczne – 601 m², w tym audiowizualna,
- 1 świetlica szkolna – 40 m²,
- sala gimnastyczna – 279 m²,
- 2 pomieszczenia biblioteki 62 m²,
- aula ze sceną 246 m²,
- 1 gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej,
- 2 sale lekcyjne o powierzchni 111 m² są udostępnione dla Przedszkola.
- pomieszczenia kuchni, stołówki szkolnej, pokój nauczycielski i gabinet dyrektora.

Zespół Szkół do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego oprócz sali gimnastycznej korzystał z siłowni oraz kompleksu boisk sportowych Orlik 2012.

Oczekiwaną liczbę dzieci, które w następnych trzech latach będą uprawnione do pójścia do przedszkola, zerówki oraz rozpoczną naukę w szkole podstawowej i gimnazjum przedstawia poniższa tabela 13 :

Tabela 13: Liczba uczniów ogółem				
Rok szkolny	Przedszkole (3-4 latki)	Przedszkole (5-6 latki)	I kl. Szkoła podstawowa	I kl.Gimnazjum
2013/2014	33	46	15	23
2014/2015	33	29	34	15
2015/2016	24	15	18	15

Oszacowania dokonano na podstawie danych meldunkowych przy założeniu, że wszystkie dzieci pójść do szkoły bądź przedszkola. Założono przy tym, uwzględniając zmiany w ustawie o systemie oświaty, iż z dniem 1 września 2014 r. do pierwszych klas pójść dzieci urodzone w 2007 r. (siedmiolatki) oraz urodzone od 1 stycznia do końca czerwca 2008 r (sześciolatki).

Szkoła jest wyposażona w trzy projektory multimedialne i dwie tablice interaktywne do wykorzystania na dowolnych zajęciach. Sala informatyczna wyposażona jest w 17 komputerów z dostępem do Internetu. Nauczyciele pracujący w gimnazjum wykorzystują

plansze interaktywne. Biblioteka posiada 5650 woluminów. Księgozbiór jest stale wzbogacany zarówno ze środków własnych jak i ministerialnych. Nabywane książki są zgodne z aktualnym kanonem lektur oraz odpowiadają na zapotrzebowania czytelników. Sala sportowa jest przystosowana do uprawniania gier zespołowych oraz ćwiczeń gimnastycznych. Siłownia jest wyposażona w urządzenia techniczne do zajęć wysiłkowych.

Do szkoły uczęszczają uczniowie z 13 wsi, dowożeni są autobusami z terenu całej gminy. Uczniowie korzystają z Programu "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014-2020. Około 60 % uczniów korzysta z bezpłatnych posiłków, których koszty pokrywa Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczelach.

Uczniowie znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej wspierani są przez gminę w formie stypendiów socjalnych.

Z tej formy wsparcia korzystali uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjum oraz uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, którzy zamieszkują na terenie Gminy.

Na wypłatę stypendium w formie refundacji wydatkowano środki w kwocie:

Lata 2013 - 33.950 zł ,

2014 - 44.163 zł,

2015 - 39.955 zł ,

2016 - 36.056 zł.

Liczba przyznanych stypendiów szkolnych w roku szkolnym 2014/2015 z wyszczególnieniem typów szkół, w których uczniowie pobierali naukę, przedstawia się następująco:

Tabela 14: Stypendia

Lp.	Wyszczególnienie	Stypendia szkolne
1.	Liczba rozpatrzonych wniosków	54
2.	Liczba wniosków załatwionych pozytywnie - ogółem	51
	w tym: w odniesieniu do uczniów	
	szkoły podstawowej	20
	gimnazjum	15
	szkół ponadgimnazjalnych	16

Tabela 15: Stan organizacji Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kleszczelach

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	w tym:					
				I	II	III	IV	V	VI
1.	Szkoła Podstawowa	6	88	16	13	12	20	13	14
2.	Gimnazjum	3	58	15	17	26			
	Ogółem:	9	146						

Tabela 16: Stan organizacji Przedszkola w Kleszczelach

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba oddziałów	Liczba wychowanków
1.	3-4-latki i mniej	1	22
2.	5-6-latki	1	21
Ogółem:		2	43

W roku szkolnym 2014/2015 w stosunku do roku szkolnego 2013/2014 sieć przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów nie uległa zmianie. Szkoła podstawowa i gimnazjum zabezpieczała w pełni aktualne potrzeby mieszkańców Gminy.

W Zespole Szkół w Kleszczelach oraz w Przedszkolu w Kleszczelach uczniowie mieli zapewnioną przez 4 dni w tygodniu opiekę przedmedyczną, którą sprawowała higienistka szkolna. Przedszkole w zakresie opieki medycznej współpracowało ze stomatologiem i lekarzem rodzinnym.

W roku szkolnym 2014/2015 darmowe podręczniki oraz materiały ćwiczeniowe otrzymała pierwsza klasa szkoły podstawowej. Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r., poz. 811) w roku szkolnym 2014/2015 gwarantuje uczniom szkół podstawowych i gimnazjów prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych, przeznaczonych do obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, określonych w ramowych planach nauczania dla tych szkół.

Podręczniki oraz materiały edukacyjne, kupione dla uczniów są gromadzone w bibliotece szkolnej i wypożyczane. Podręczniki powinny służyć co najmniej trzem kolejnym rocznikom uczniów poszczególnych klas. Materiały ćwiczeniowe są uczniom przekazywane bez obowiązku zwrotu.

Zgodnie z potrzebami i wymogami prawa w roku szkolnym 2014/2015 w szkole i przedszkolu realizowano zadania przyjętych programów wychowawczych i programów profilaktyki.

W szkole prowadzono zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i korekcyjno-kompensacyjne dla uczniów mających trudności w nauce. Uczniowie zostali zakwalifikowani do tego typu zajęć przez zespół do spraw pomocy psychologiczno - pedagogicznej na podstawie orzeczeń lub opinii Poradni Psychologiczno- Pedagogicznej oraz obserwacji nauczycieli za zgodą rodziców. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczali na indywidualne zajęcia rewalidacyjne w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Przedmiotowe systemy oceniania i wymagania z poszczególnych przedmiotów są dostosowane do możliwości uczniów.

Ze świetlicy szkolnej korzystało 80 uczniów. Praca świetlicy szkolnej była dostosowana w głównej mierze do uczniów dowożonych. Godziny pracy są dostosowane do godzin odwożenia uczniów ustalonych z firmą przewozową. W uzasadnionych przypadkach w świetlicy mogą też przebywać uczniowie dochodzący do szkoły na pisemny wniosek rodzica /opiekuna. Nauczyciele w świetlicy sprawują głównie funkcję opiekuńczo-wychowawczą. Znajdują też czas na wskazówki przy odrabianiu pracy domowej oraz na pomoc w wykonywaniu robótek ręcznych i ozdób w okresach przedświątecznych.

W 2014/2015 roku szkolnym w Przedszkolu w Kleszczelach zrealizowano program edukacji przedszkolnej wspomagający rozwój aktywności dzieci „Nasze przedszkole” oraz inne programy edukacyjne.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY OBSZARU EDUKACJI

- W latach 2010 -2015 wystąpił spadek ilości uczniów w szkole podstawowej i gimnazjum.
- Z analizy potrzeb i problemów obszaru edukacji w gminie Kleszczele wynika, iż konieczne jest pozyskanie kadry pedagogicznej z kwalifikacjami w zakresie terapii, logopedii, psychologii, pedagogiki w celu realizacji zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznych dla uczniów z dysfunkcjami i trudnościami.
- Niezbędny jest rozwój zajęć pozalekcyjnych w stosunku do potrzeb dzieci, gdyż gwarantuje to wyrównywanie ich szans rozwojowych oraz aktywny sposób spędzania czasu wolnego, alternatywny wobec cyfrowych wzorców. Należy dokonać analizy dostępności, rozważając liczbę dzieci dojeżdżających, aby nie wykluczać ich transportowo.
- Warto zadbać o działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych i zwiększenie dostępności do zasobów edukacyjnych i dóbr kultury uczniów.

KULTURA

Gmina Kleszczele ma charakter miejsko - wiejski. Na jej obszarach leży miasto Kleszczele i czternaście sołectw. W dziewięciu sołectwach (Dasze, Dobrowoda, Gruzka, Policzna, Saki, Suchowolce, Toporki, Zaleszany, Żuki) działają świetlice wiejskie. Wszystkie placówki mają swoich opiekunów, których zadaniem jest dbanie o porządek w świetlicach i udostępnianie ich na spotkania mieszkańców. Jednocześnie w żadnej świetlicy nie jest zatrudniony animator, który pełniłby dyżury w określonych godzinach lub prowadził

spotkania. Zajęcia w świetlicach odbywają się sporadycznie w trybie projektowym. Atrakcyjność turystyczna okolicy i lokalizacja w bezpośrednim sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej sprawia, że Kleszczele są ośrodkiem przyciągającym przyjezdnych. Zgodnie z danymi gromadzonymi przez MOKSiR od maja do sierpnia 2015 r. z pomocy informacji Turystycznej w Kleszczelach skorzystało 335 osób (z których 187 uzyskało dodatkowe materiały informacyjne, 24 odwiedziły kawiarenkę, 18 wypożyczało rowery, 106 zwiedziło wystawy, 46 skorzystało z noclegów w Hładyszce. Zalew Repczyce odwiedziło 21 tysięcy osób, basen kąpielowy w Kleszczelach - 3 -tysiące.

W Miejskim Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji odbywają się między innymi zajęcia plastyczne i muzyczne, występy artystów i zespołów, dyskoteki, prelekcje, spotkania, imprezy turystyczne i sportowe.

W Kleszczelach nie działa na stałe żadne kino, teatr ani muzeum publiczne. Lukę tę częściowo wypełniają organizacje pozarządowe oraz osoby prywatne. Działania teatralne prowadzi Stowarzyszenie "Pocztówka" w Policznej, które każdego lata organizuje Międzynarodowy Festiwal Teatralny "Wertep". Projekcje filmowe - również nieregularne - urządzają organizacje pozarządowe: Pocztówka w Policznej, Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości.

Działalność w obszarze szeroko rozumianej kultury prowadzą organizacje: Klub Seniora w MOKSiR, Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości, Stowarzyszenie "Pocztówka" w Policznej, Stowarzyszenie "Stokrotka" w Kuraszewie, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej, a także Ochotnicze Straże Pożarne (w Dobrowodzie, Daszach, Kleszczelach, Sakach i Policznej). Większość tych organizacji współpracuje z MOKSiR. Część z nich zajmuje się animacją społeczności lokalnej, część skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne na prowadzone projekty.

Wśród najistotniejszych imprez o charakterze regionalnym organizowanych cyklicznie należy wymienić:

- Białoruski Festyn Ludowy,
- Festyn "I tu żyć ludzie",
- "Dni Kleszczel"
- "Pieczenie ziemniaka"
- "Dzień Rodziny"
- "Wigilia Ekumeniczna"

W Kleszczelach są także trzy zespoły pieśni tradycyjnej: Dobrowoda, Wiszeńka-Czereszeńka w Suchowolcach i Kalina w Daszach, natomiast przy MOKSiR prowadzone są zajęcia muzyczne dla młodzieży. Na terenie gminy zlokalizowane jest boisko ORLIK, gdzie

str. 39

odbywają się zajęcia sportowe dla młodzieży i działa Młodzieżowy Klub Sportowy "Orzeł". MOKSiR zarządza także kąpieliskiem nad zalewem Repczyce.

Dziedzictwo kultury materialnej gminy Kleszczele związane jest przede wszystkim z budownictwem sakralnym. Sześć obiektów z obszaru Kleszczel wpisanych jest do rejestru zabytków:

- > układ przestrzenny z XVI wieku,
- > cmentarz prawosławny,
- > cmentarz żydowski,
- > kościół parafialny pw. św. Zygmunta, 1907-1910, nr rej.:696 z 11.03.1988,
- > dzwonnica drewniana z 1923 roku, nr rej.:A-237 z 15.07.2009,
- > brama ogrodzeniowa, I ćwierć XX wieku, nr rej.:j.w.

Działania z zakresu kultury realizowane są również poprzez Bibliotekę Publiczną, która mieści się na terenie szkoły w Kleszczelach i jest dostępna w dni powszednie do godziny 15.30.. W placówce zgromadzonych jest ponad 12 tysięcy woluminów., z czego: - literatura piękna dla dorosłych 5034 wol., literatura piękna dla dzieci 3157 wol., literatura niebeletrystyczna 3878 wol. W 2015 roku zanotowano ogółem 9372 odwiedzin, z czego: - w wypożyczalni 5770, w czytelni 3669. W 2014 roku biblioteka dysponowała trzema komputerami, z których dwa były podłączone do Internetu. Ponadto biblioteka prowadzi inne formy prac kulturalno - oświatowych adresowane do różnych grup wiekowych lokalnej młodzieży szkolnej m.in. zajęcia plastyczne z dziećmi, przeglądy, gry i zabawy czytelnicze, cykle głośnego czytania, konkursy, lekcje biblioteczne.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY:

- Gminny Ośrodek Kultury jawi się jako placówka oferująca szerokie perspektywy kulturalne dla mieszkańców, we współpracy z innymi placówkami i instytucjami.
- W gminie zidentyfikowane zostały trzy główne grupy odbiorców kultury, których potrzeby się różnią. Są to: 1) rodzice z małymi dziećmi, dla których obecnie poza festynami nie ma żadnej stałej oferty kulturalnej. Osoby te potrzebują przede wszystkim miejsca spotkań, gdzie mogłyby przebywać razem z dziećmi. Ze względu na ograniczenia czasowe nastawione są raczej na odbiór kultury.
- 2) młodzież, jest to grupa o znacznych możliwościach i potencjale kreatywności. Osoby młode chętnie uczestniczą w zajęciach sportowych i kierowanych do nich warsztatach. Gdy widzą cel, potrafią się organizować.

Najważniejsze potrzeby młodzieży to stworzenie miejsc spotkań i wyłonienie osoby gotowej animować tę grupę. Ważną potrzebą młodzieży jest także edukacja nieformalna oraz organizacja wspólnych inicjatyw oddolnych, która pomogłaby członkom tej grupy poznać własny potencjał.

3) osoby starsze, grupy te mają więcej wolnego czasu i są gotowe zorganizować się i działać wspólnie.

Najważniejsze potrzeby osób starszych to zajęcia dotyczące aktywności fizycznej i zdrowia, umożliwienie swobodnej rozmowy i spotkań, dowartościowanie i możliwość zrobienia czegoś dla innych.

- Konieczna jest rozbudowa infrastruktury wokół świetlic i ich doposażenie.
- Współpraca w zakresie pozyskiwania funduszy na rozwój infrastruktury kultury, działalność kulturalną i kształcenie kadr.

KWESTIA ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

W zakresie ochrony zdrowia mieszkańcy gminy Kleszczele korzystają z infrastruktury i usług oferowanych na poziomie lokalnym zlokalizowanych w miejscowości Kleszczele przez jedną placówkę prowadzącą działalność w zakresie opieki tj.

- Ośrodek Zdrowia - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Poradnia Lekarza Rodzinnego
- Gabinet Stomatologiczny ;
- Gabinet Ginekologiczny - czynny dwa razy w miesiącu

System służby zdrowia funkcjonuje przede wszystkim w oparciu o działalność będącego wielospecjalistycznym szpitalem powiatowym Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Hajnówce. Podstawową infrastrukturę służby zdrowia na poziomie powiatu stanowią przychodnie rejonowe, gminne i wiejskie ośrodki zdrowia.

ZOZ i gabinety ambulatoryjne prowadzą profilaktykę dzieci, młodzieży i osób dorosłych w podstawowej opiece zdrowotnej. Do najczęściej stosowanych form profilaktyki zdrowotnej należą :

1. Indywidualne rozmowy z pacjentem przeprowadzane przez personel podczas wizyt w ośrodku zdrowia, dotyczące zachowań prozdrowotnych.
2. Informacje prozdrowotne w postaci ulotek ,czasopism, gazetek ściennych na terenie ośrodka zdrowia.
3. Bilanse zdrowia dzieci i młodzieży.
4. Badania dyspanseryjne dzieci i dorosłych.

5. Program profilaktyki chorób układu krążenia realizowany przez lekarzy.
6. Program profilaktyki gruźlicy realizowany przez pielęgniarki środowiskowe.
7. Szczepienia profilaktyczne dzieci i dorosłych.
8. Organizowane okresowo we współpracy z podmiotami zewnętrznymi badania przesiewowe w kierunku osteoporozy, okulistyczne, urologiczne, diabetologiczne.

Tabela 17: SYTUACJA ZDROWOTNA

Wyszczególnienie	2013	2014	2015
Liczba osób długotrwale chorych	55	57	51
Liczba osób z niepełnosprawnością	123	132	112
Liczba dzieci z niepełnospr.	5	8	8

Najwięcej 05-R - 49 osób - upośledzenie narządu ruchu, 07 -S - 40 osób - choroby układu oddechowego , 10-N - 36 osób- choroby neurologiczne, 02 - P- 23 osoby - choroby psychiczne.

Choroba alkoholowa i inne uzależnienia powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka, mając istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, jak również na ogólny stan zdrowia, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy oraz relacje rodzinne i międzyludzkie.

Na terenie gminy funkcjonuje Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Jednym z głównych zadań GKRPA jest realizacja nałożonego przez ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Narkomanii. Program ten finansowany jest z budżetu gminy ze środków pochodzących z wypłat za wydawanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

Głównymi działaniami na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień były:

- rozmowy motywacyjne,
- wdrażanie szkolnych programów profilaktycznych dla dzieci i rodziców,
- działania terapeutyczne wobec dzieci z rodzin alkoholowych podczas kolonii i obozów z programem zajęć profilaktycznych,
- organizowano pozalekcyjne zajęcia alternatywne,
- kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

W celu realizacji usług na rzecz osób i rodzin z problemem uzależnienia samorząd gminy współpracował z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Komendą Powiatową Policji, Prokuraturą, Sądem Rejonowym Wydział Rodzinny i Nieletnich, i innymi organizacjami i instytucjami.

WNIOSKI, TENDENCJE I PROGNOZY OBSZARU ZDROWIA

- Gmina Kleszczele utrzymuje w latach 2010 - 2015 trend zapewnienie **wystarczającej opieki medycznej i ambulatoryjnej dla mieszkańców.**
- Do najważniejszych problemów zdrowotnych mieszkańców gminy należą : choroby układu sercowo - naczyniowego, choroby układu ruchu i reumatyczne, choroby endokrynologiczne (cukrzyca, choroby tarczycy), choroby nowotworowe.
- Wzrastający odsetek populacji gminy przekraczającej wiek 60 lat determinuje wzrost problemów dotyczących chorób i potrzeb wieku podeszłego.
- Przyczyny występowania powyższych chorób tkwią w słabo rozpowszechnionej informacji o zdrowym trybie życia (właściwe odżywianie, ruch).
- Konieczne jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i ich rozwiązywaniem, jak również integracją społeczną osób nimi dotkniętych, np. włączenie lokalnych działań, w tym programów Aktywności Lokalnej i rozszerzenia miejsc pomocy specjalistycznej.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

W gminie Kleszczele opracowywany jest Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Projekt Rocznego programu współpracy przewiduje realizację następujących celów szczegółowych:

- zapewnienie efektywnego wykonywania zadań publicznych gminy Kleszczele wynikających z przepisów prawa poprzez włączenie w ich realizację organizacji pozarządowych,
- stworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej,
- efektywne wykorzystanie społecznej aktywności w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców gminy,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycje,
- poprawa jakości życia, poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych,
- wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych.

Przedmiotem współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi jest realizacja zadań publicznych wymienionych w art.4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014 r. poz.1118 z póź.zm.).

Prowadzona współpraca w latach 2013 - 2015 miała charakter finansowy i pozafinansowy. Współpraca o charakterze finansowym polegała przede wszystkim na wspieraniu realizacji zadań publicznych w formie dotacji. Ogłaszane są otwarte konkursy w zakresach:

- 1) wspierania i upowszechniania kultury fizycznej wśród mieszkańców gminy,
- 2) wspierania wartościowych przedsięwzięć z zakresu kultury wśród mieszkańców.

Równolegle ze współpracą finansową z organizacjami pozarządowymi prowadzona była współpraca pozafinansowa, w ramach której udzielono uczestnikom programu pomocy w zakresie publikacji ważnych informacji na stronie internetowej urzędu, informowano organizacje o ogłoszonych konkursach ofert, nieodpłatnie udostępniano należące do Gminy Kleszczele obiekty sportowe (ORLIK 2012, salę gimnastyczną w Zespole Szkół w Kleszczelach), pomieszczenia na odbywanie spotkań oraz udostępniono lokal na siedzibę organizacji.

" Mapa aktywności organizacji pozarządowych"wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego:

- Stowarzyszenie "STOKROTKA" Kuraszewo 27,
- Stowarzyszenie Kulturalne "POCZTÓWKA" Policzna 40
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kleszczelach ul. Kolejowa 16
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej ul. 1 Maja 19
- Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości Saki 5
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "Orzeł" w Kleszczelach ul. Plac Parkowy 4
- Młodzieżowy Klub Sportowy "Orzeł" w Kleszczelach ul. Kolejowa 16.

3. ANALIZA BADAŃ SONDAŻOWYCH W GMINIE

Stworzenie kwestionariusza ankiety i udostępnienie określonej grupie osób jest niezmiernie istotnym elementem badania opinii publicznej w zakresie wybranego tematu.

Z tego też powodu na potrzebę tworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Kleszczelach wśród tamtejszych mieszkańców została rozpowszechniona ankieta zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej w celu zmotywowania do udziału w jej wypełnianiu jak najliczniejszej grupy interesantów i poznania opinii lokalnego społeczeństwa w obszarze problemów społecznych. Ponadto, wyniki ankiet umożliwiły

rzetelne dopełnienie analizy SWOT oraz wiarygodniejsze określenie celów i wyznaczanie działań skierowanych na efektywne zminimalizowanie występujących problemów społecznych, z którymi zmagają się osoby i rodziny gminy.

W ankiecie wzięło udział 71 osób (39% mężczyzn, 61% kobiet), stanowiących 2,66% mieszkańców. Badani znajdowali się głównie w przedziale wiekowym 31-60 lat (68%). Najmniej respondentów charakteryzował wiek do 18 lat i powyżej 60 roku życia (7%). Mieszkańcy biorący udział w badaniu posiadali status zawodowy pracownika (62%), ucznia bądź studenta (17%), a dominującym wykształceniem badanych było wykształcenie średnie (48%) oraz wyższe (30%). Niska frekwencja może świadczyć o braku zainteresowania lokalnego społeczeństwa polityką społeczną tego regionu lub braku świadomości przeprowadzanego badania opinii społecznej. Pomimo to należy uwzględnić ocenę uczestników ankiety na temat życia w gminie Kleszczele. Większość, bowiem 77% respondentów ocenia, jakość życia w Kleszczelach na poziomie przeciętnym. Z kolei 9% ankietowanych uznaje życie w tej gminie, jako bardzo dobre, w przeciwieństwie do 14% (10 osób), która uważają, iż dany poziom jest zły. Dla uzyskania czytelniejszych wyników danej ankiety została ona podzielona na poszczególne obszary lokalnego życia.

JAKOŚĆ ŻYCIA

Poczucie bezpieczeństwa w miejscowości, w której się funkcjonuje, żyje z rodziną jest niezwykle ważnym elementem. Przeszło 69% badanych uważa, że w gminie Kleszczele jest bezpiecznie, natomiast przeciętne poczucie bezpieczeństwa odczuwa 31% badanych. Respondenci w pytaniu otwartym poświęconym ewentualnym zmianom sygnalizowali problem zbyt krótkiego oświetlenia nocą. Sygnalizowali wydłużenie czasu palenia się latarni, dzięki czemu czuliby się znacznie bezpieczniej przemieszczając się po gminie nocą.

Wśród problemów społecznych negatywnie oddziałujących na ogólnie rozumiane bezpieczeństwo oraz szeroko pojmowany komfort życia w gminie zalicza się odpowiednio:

- bezrobocie – 80%
- chuligaństwo – 42%
- ubóstwo – 35%
- uzależnienia (alkoholizm, narkomania – w tym dopalacze) – 32%
- bezradność związana ze starością – 23%
- bezradność opiekuńczo-wychowawcza – 21%

Ponadto, respondenci wskazywali na problemy występujące wśród dzieci i młodzieży, które głównie wynikają z bezcelowego sposobu spędzania czasu wolnego (67%) oraz niewystarczających miejsc służących aktywnemu spędzaniu czasu wolnego (61%). Problemem jest również sięganie przez młode osoby po alkohol, narkotyki i dopalacze (46%). Umożliwienie młodzieży spędzania czasu w sposób przez nich zaproponowany przyczyniłoby się do ogólnej poprawy jakości życia mieszkańców, szczególnie młodego pokolenia zagrożonego migracją. Warto wziąć pod uwagę propozycje składane przez dzieci i młodzież i stworzyć miejsce umożliwiające aktywną samorealizację.

BEZROBOCIE

Bezrobocie jest najbardziej dominującym problemem społecznym, a mieszkańcy biorący udział w badaniu bardzo intensywnie wskazywali na deficyt miejsc pracy zarobkowej. W zakresie diagnozy poziomu problemu bezrobocia przez pryzmat udzielnych odpowiedzi respondentów jest on uznany, jako wysoki według 61% zaznaczeń. Z kolei 36% opiniodawców bezrobocie uznaje na poziomie przeciętnym. Według opinii badanych, problem bezrobocia można byłoby rozwiązać poprzez:

- tworzenie miejsc pracy – 81%
- organizację i zwiększenie ilości szkoleń, kursów, staży, prac interwencyjnych itp. – 33%
- tworzenie ofert pracy skierowanych do absolwentów szkół / studiów – 29%
- zniesienie możliwości zatrudnienia na umowę zlecenie lub umowę o dzieło – 19%
- aktywizację zawodową kobiet – 17%
- zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie założenia własnej działalności gospodarczej – 16%

UBÓSTWO

Według oceny ankietowanych zjawisko ubóstwa wśród mieszkańców jest drugim problemem pod względem częstotliwości występowania wśród rodzin. Przeszło 40% badanych zna co najmniej 3 osoby / rodziny zmagające się z ubóstwem. Spora część respondentów, 31%, słyszała o takich osobach / rodzinach. Zdecydowaną ilością głosów (76% wszystkich) brak pracy jest główną przyczyną popadania w ubóstwo. Na zbliżonym do siebie poziomie ilości poglądów respondentów niskie dochody na jednego członka w rodzinie (41% wskazań), niezaradność życiowa (39% zapatrywań) są czynnikiem, przez który jest odczuwalne ubóstwo lokalnej społeczności.

PRZEMOC W RODZINIE

Spośród 71 osób udzielających odpowiedzi na pytanie dotyczące obecności zjawiska przemocy domowej w Kleszczelach, 21% spośród nich zadeklarowało, iż zna rodziny, w których jest stosowana przemoc domowa. Natomiast 31% osób ankietowanych opiniowało, że słyszały o danych rodzinach w przeciwieństwie do 19% respondentów, którzy nie znają lub nie wiedzą o zamieszkiwaniu na terenie gminy osób stosujących lub zmagających się ze skutkami przemocy. Pytając o przyczyny stosowania przemocy domowej w Kleszczelach, uczestnicy ankiety wskazywali przede wszystkim alkohol, narkotyki (56%), brak pracy (38%), niezaradność życiową, opiekuńczo-wychowawczą (33%) oraz stres, ograniczenia finansowe (20%). Najskuteczniejszymi działaniami realizowanymi na rzecz pomocy ofiarom przemocy domowej są:

- leczenie uzależnień – 66%
- zwiększenie dostępności do poradnictwa prawnego, socjalnego, terapeutycznego – 47%
- izolowanie ofiar od sprawców przemocy – 40%
- umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia – 31%

OPIEKA MEDYCZNA

Opieka medyczna świadczona mieszkańcom oceniana jest w opinii respondentów jako przeciętna dla 78% badanych. Sporym deficytem jest brak specjalistycznej opieki oraz dostępu do lekarzy specjalistów. Przeszło 42% uważa, że dostęp do lekarzy jest przeciętny, a 46% respondentów wskazywała jako zły. Należałoby podjąć działania przyczyniające się do zwiększenia dostępności oraz podniesienia satysfakcji mieszkańców ze świadczonej opieki medycznej.

UZALEŻNIENIA

Problem uzależnienia od alkoholu oraz innych substancji zmieniających świadomość jest niezwykle delikatnym tematem, szczególnie jeśli problem dotyka rodzinę i jej najbliższe otoczenie. Spora część mieszkańców biorących udział w badaniu wskazywała na znajomość co najmniej 3 osób / rodzin, w których występuje zjawisko uzależnienia od alkoholu (37%). Jest to niezwykle niepokojące zjawisko, podobnie jak fakt, że przeszło 31% słyszało o takich osobach / rodzinach. Sygnalizuje to, iż pomimo praktycznie zerowej pomocy Ośrodka ze względu na uzależnienie problem występuje, a rodziny borykające się z nim, nie zgłaszają się specjalistycznych instytucji odpowiadających za udzielanie pomocy. Wśród przyczyn występowania alkoholizmu respondenci wskazywali:

- brak pracy – 58%

- niezaradność życiową – 52%
- niedostrzeganie problemu w swojej rodzinie – 30%
- pokoleniowe przekazywanie problemu – 20%

Za efektywne działania w obszarze problemu alkoholizmu lub narkomanii badani uznawali:

- zwiększenie świadomości dzieci i młodzieży w zakresie szkodliwości uzależnień – 45%
- umieszczenie osoby uzależnionej w specjalistycznym ośrodku odwykowym – 41%
- uczestnictwo osób współuzależnionych w spotkaniach z psychologiem – 29%
- zwiększenie interwencji policji, opieki społecznej w rodzinach z problemem uzależnień – 26%
- korzystanie osoby uzależnionej z lokalnej pomocy terapeutycznej – 25%

OSOBY STARSZE, SCHOROWANE, NIEPEŁNOSPRAWNE

Osoby starsze w opinii badanych mieszkańców gminy Kleszczele spotykają się z wieloma problemami. Do najbardziej trapiących zaliczane są brak pomocy ze strony rodziny (42% wskazań) oraz ograniczony dostęp do usług opiekuńczych (41%). Sporym problemem jest brak pomocy ze strony wolontariuszy, których deficyt jest odczuwalny w wielu aspektach życia codziennego instytucji i organizacji. Bezradność z jaką napotykać się osoby starsze, jak również ograniczony dostęp do usług medycznych czy opiekuńczych jest sporym problemem. Usprawnienie działań instytucji przyczyniłoby się do poprawy jakości życia osób starszych oraz podniesienia kondycji życia, a to związane byłoby z chęcią udziału w życiu społeczności lokalnej.

Podobnie jak osoby starsze, osoby niepełnosprawne zmagają się z wieloma utrudnieniami w życiu codziennym. Wśród najbardziej dominujących utrudnień znajdują się: ograniczony dostęp do usług opiekuńczych (36% wskazań), występowanie barier architektonicznych (33% wskazań) oraz ograniczony dostęp do usług medycznych (30% wskazań).

PROBLEMY SPOŁECZNE

Rozwiązywanie problemów społecznych mieszkańców gminy Kleszczele należy m.in. do MOPS. To właśnie instytucje i organizacje specjalnie powołane do udzielania pomocy świadczą wsparcie najpotrzebniejszym na danym obszarze. W opinii ankietowanych w rozwiązywanie problemów społecznych powinni włączyć się odpowiednio:

- organizacje pozarządowe – 31%
- Policja – 30% wskazań

- mieszkańcy – 27% wskazań
- kościół – 11%

Dodatkowo, badani wielokrotnie wskazywali na nieocenioną pomoc wolontariuszy, których zdecydowanie brakuje w gminie. Pozyskanie ochoczej siły ze strony osób zainteresowanych kwestiami społecznymi byłoby nieocenionym atutem. Promowanie wolontariatu przyczyniłoby się do podniesienia jakości życia mieszkańców wymagających zewnętrznej pomocy.

III. CZĘŚĆ PROGRAMOWA STRATEGII

1. ANALIZA SWOT

Celem zdiagnozowania problemów społecznych występujących na terenie gminy Kleszczele została opracowana analiza SWOT. Jest to technika analityczna służąca do badania otoczenia oraz analizy jego wnętrza. Analiza SWOT oparta jest na prostym schemacie klasyfikacyjnym, w którym czynniki wpływające dzielimy na:

- wewnętrzne pozytywne – mocne strony (Strengths)
- wewnętrzne negatywne – słabe strony (Weaknesses)
- zewnętrzne pozytywne - szanse (Opportunities)
- zewnętrzne negatywne – zagrożenia (Threats)

Ocena potencjału w aspekcie słabych i mocnych stron pozwala na określenie siły oraz słabości gminy w zakresie analizowanych sfer społecznych. Silny potencjał to baza umożliwiająca budowanie strategii, słabość to problemy i ograniczenia do pokonania. Zagrożenia to ostrzeżenie przed niepożądanym rozwojem warunków zewnętrznych, szanse to wsparcie i inspiracje dla lokalnej polityki społecznej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Wyspecjalizowana kadra pracowników pomocy społecznej • Stabilna kadra pomocy społecznej • Dobra znajomość środowiska lokalnego przez pracowników MOPS • Udzielanie pomocy w ramach pracy socjalnej, kontraktów socjalnych • Wypłacanie świadczeń społecznych oraz udzielanie świadczeń niepieniężnych • Aktywne działanie Gminnej Komisji 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wystarczających środków finansowych • Zbyt dużo dokumentacji pochłaniającej czas możliwy do przeznaczenia na pracę socjalną • Brak asystenta rodziny • Niewystarczająca ilość usług medycznych, opiekuńczych, rehabilitacyjnych • Brak satysfakcjonujących dla mieszkańców form spędzania wolnego czasu

<p>Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego • Funkcjonowanie „Punktu Konsultacyjnego” • Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie • Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii • Duży poziom poczucia bezpieczeństwa na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • Problem starzejącego się społeczeństwa • Wysoki poziom bezrobocia • Migracje zarobkowe • Niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych • Mała aktywność i integracja mieszkańców • Problemy w obszarze bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz funkcjonowania rodzin wielodzietnych • Problemy mieszkańców związane z długotrwałą lub ciężką chorobą, wiekiem starczym oraz niepełnosprawnością
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Skuteczne pozyskiwanie funduszy zewnętrznych • Realizacja programów współfinansowanych z Funduszy Unijnych • Podnoszenie kwalifikacji kadry jednostki organizacyjnej pomocy społecznej • Podejmowanie i kontynuowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, kościołem, policją itp. • Organizowanie imprez kulturalno – sportowych, festynów itp. dla integracji mieszkańców • Aktywizacja zawodowa bezrobotnych oraz osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy • Promowanie i tworzenie możliwości współuczestnictwa w wolontariacie • Zorganizowanie miejsc aktywnego spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży • Prowadzenie programów profilaktycznych z zakresu szkodliwości uzależnień wśród dzieci i młodzieży • Egzekwowanie zakazu sprzedaży 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wystarczających środków własnych na współfinansowanie projektów w ramach EFSP • Przekazywanie nowych zadań samorządowi gminnemu bez przekazywania odpowiednich środków finansowych • Niewystarczające środki finansowe na efektywną pomoc i rozwój gminy • Zmiany zachodzące w prawie polityki społecznej • Zagrożenie integracji i aktywności lokalnego społeczeństwa • Brak chęci współpracy rodzin zmagających się z problemami społecznymi z jednostkami świadczącymi pomoc społeczną • Migracja zarobkowa, podejmowanie zatrudnienia w szarej strefie • Dysfunkcja osób niepełnosprawnych z powodu barier architektonicznych • Brak satysfakcjonujących lokalną społeczność form spędzania wolnego czasu

2 WIZJA, CELE STRATEGII, KIERUNKI DZIAŁAŃ, WSKAŹNIKI, RAMY FINANSOWANIA

WIZJA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE KLESZCZELE

Wizją Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Kleszczele jest dążenie do społeczeństwa zintegrowanego, wolnego od marginalizacji, izolacji społecznej i ubóstwa. Gmina Kleszczele jawi się jako społeczność nowoczesna, potrafiąca zaspokoić podstawowe potrzeby mieszkańców. Zapewnia poczucie bezpieczeństwa socjalnego swojej społeczności, zwiększa dostępność do zasobów i usług w sferze ekonomicznej i społecznej pozwalając na swobodne pełnienie ról społecznych, rodzinnych i obywatelskich.

CEL STRATEGICZNY I:

KOMPLEKSOWA POMOC MIESZKAŃCOM I RODZINOM

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- Systematyczny monitoring problemów społecznych realizowany przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.
- Podniesienie poziomu życia osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Podniesienie poziomu życia osób i rodzin zmagających się z problemami w obszarze bezradności w spełnianiu roli opiekuńczo – wychowawczej lub potrzeby ochrony macierzyństwa.
- Kontraktowanie pomocy społecznej, uzależniające zakres świadczeń od aktywności świadczeniobiorców.
- Podjęcie nowych działań na rzecz osób niepełnosprawnych, osób starszych oraz osób zmagających się długotrwałą lub ciężką chorobą.
- Zwiększanie i kontynuowanie działań pomocowych osobom uzależnionym i współuzależnionym.
- Zwiększenie wiedzy w zakresie działalności instytucji pomocowych.
- Rozwój usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz długotrwale lub ciężko chorych.

- Wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych.
- Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia na terenie gminy Kleszczele.
- Wspieranie rodzin zmagających się z bezrobociem.
- Aktywizacja zawodowa osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, W TYM DZIAŁANIA EKONOMII SPOŁECZNEJ.
- Tworzenie nowych miejsc pracy.
- Udzielanie informacji z zakresu założenia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
- Promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości, w tym działania na rzecz aktywnej integracji i ekonomii społecznej.

WSKAŹNIKI:

Liczba osób/rodzin objętych pomocą społeczną.

Liczba rodzin korzystających z pracy socjalnej.

Wzrost poczucia bezpieczeństwa osób starszych, wzrost zatrudnienia lub nowe usługi społeczne, liczba usług.

Wzrost poczucia bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych, liczba grup, częstotliwość spotkań.

Realizacja kontraktów socjalnych.

Zmniejszenie liczby bezrobotnych.

Liczba inicjatyw ekonomii społecznej.

Liczba zorganizowanych szkoleń dla osób bezrobotnych, poszukujących pracy.

Liczba osób skierowanych na prace społeczno - użyteczne, prace interwencyjne oraz roboty publiczne.

Liczba osób, które otrzymały jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej

Liczba projektów, pozyskanych środków, funkcjonowanie doradztwa,

CEL STRATEGICZNY II :

ROZWÓJ USŁUG NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI GMINY

KIERUNKI DZIAŁANIA :

- Zwiększenie ilości i zróżnicowanie form spędzania wolnego czasu.

- Stworzenie świetlicy środowiskowej oraz innych miejsc umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu, między innymi na potrzebę zapobiegania uzależnień wśród dzieci i młodzieży.
- Zwiększanie świadomości skutków zażywania alkoholu i narkotyków wśród dzieci i młodzieży oraz stosowania przemocy.
- Rozwój usług na rzecz rodzin.
- Rozwijanie systemu pomocy osobom w podeszłym wieku w ich środowisku zamieszkania.
- Rozwój usług na rzecz osób starszych (spędzanie czasu, dostarczenie posiłku, pomoc w codziennych czynnościach).
- Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze.
- Wdrażanie PAL i innych programów na rzecz lokalnej społeczności.

WSKAŹNIKI:

- Liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców.
- Ilość imprez, wzrost liczby osób biorących udział, inne grupy docelowe.
- Liczba specjalistów rodzinnych na terenie gminy.
- Zwiększenie dostępu do usług medycznych.
- Zwiększanie dostępu do usług rehabilitacyjnych.
- Zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych.
- Aktywowanie działalności wolontariatu.
- Utworzenie i wdrożenie PAL.

CEL STRATEGICZNY III

ZWIĘKSZENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- Zwiększenie aktywności mieszkańców i zaangażowania w życie gminy.
- Działania lokalne na rzecz niepełnosprawnych, starszych i samotnych mieszkańców Gminy Kleszczele w tworzeniu wspólnych projektów na rzecz społeczności lokalnej.
- Mobilizowanie osób niepełnosprawnych do aktywnego udziału w życiu społecznym.

- Likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych.
- Zwiększenie współpracy partnerskiej między instytucjami lokalnymi.
- Organizowanie spotkań, imprez, kół zainteresowań itp. na rzecz integracji osób starszych, osób niepełnosprawnych oraz osób długotrwale lub ciężko chorych z mieszkańcami gminy Kleszczele.
- Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, zabiegów rehabilitacyjnych poprzez informowanie o świadczeniodawcach, udzielanych zabiegach i warunkach korzystania z nich.
- Udzielanie wsparcia i pomocy rodzinom wychowującym dzieci niepełnosprawne oraz integrowanie ich ze społecznością lokalną. Zwiększanie wiedzy w zakresie bezpieczeństwa wśród dzieci i młodzieży.
- Kontynuowanie i zwiększanie działań utrzymujących poziom bezpieczeństwa w gminie.
- Egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych osobom nieletnim.
- Tworzenie warunków do zmiany zachowań i postaw mieszkańców wobec uzależnień.
- Wdrażanie szkolnych programów profilaktycznych w celu zmiany zachowań i postaw dzieci i młodzieży wobec alkoholu, narkotyków.
- Organizowanie występów teatrów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży.
- Organizowanie akcji informacyjnych w zakresie zapobiegania uzależnieniom i przemocy domowej oraz możliwości ich przezwyciężania.
- Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2011-2018
- realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

WSKAŹNIKI:

Liczba uczestników wydarzeń.

Liczba inicjatyw lokalnych.

Liczba zrealizowanych projektów.

Liczba podmiotów prowadzących zajęcia edukacyjne.

Liczba zorganizowanych akcji, spotkań, prelekcji, plakatów i innych form promocji i informacji.

Realizacja programów gminnych zgodnie z zapisami w programie.

Za realizację celów oraz wykonywanie działań skierowanych na ich realizację odpowiednio dla wskazanych obszarów problemów społecznych, w sposób ciągły, rzetelny, na zasadzie wzajemnej partnerskiej współpracy w okresie trwania Strategii są odpowiedzialni:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Urząd Miejski
- Powiatowy Urząd Pracy
- Miejski Ośrodek Kultury
- Miejska Biblioteka Publiczna
- Ochotnicza Straż Pożarna
- Placówki Służby Zdrowia
- Placówki oświatowe
- Organizacje pozarządowe

RAMY FINANSOWANIA STRATEGII

- środki własne gminy
- środki na zadania zlecone gminie przez administrację rządową
- środki jednostek oświatowych
- środki ZEWNĘTRZNE- EFS, EFRR, PROW,
- środki PFRON
- środki Funduszu Pracy
- środki organizacji pozarządowych.

IV. ZARZĄDZANIE, MONITORING I EWALUACJA - STRATEGII

Jednym z narzędzi polityki społecznej jest opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, czyli stworzenie szeroko ujmowanego zespołu działań realizowanych na różnych szczeblach instytucjonalnych i z wykorzystaniem różnych środków.

Celem strategii rozwiązywania problemów społecznych jest poprawa sytuacji osób dotkniętych problemami, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, a tym samym uchronieniem ich przed wykluczeniem społecznym. Cele strategii powinny być wyrazem

dążeń i aspiracji lokalnej społeczności do usunięcia zagrożeń, rozwiązywania problemów, wykorzystywania szans tkwiących w potencjalnie ludzkim, dlatego też ważnym było włączenie mieszkańców gminy Kleszczele w tworzenie dokumentu. Uwzględnienie opinii publicznej na temat poszczególnych sektorów, umożliwiło sprecyzowanie działań.

Strategia jest dokumentem pozwalającym na zaplanowanie najbliższych zmian oraz tych bardziej odległych. Prezentowany dokument opiewać ma na osiem lat. Wyznaczone kierunki działań oraz propozycja zadań do realizacji będzie wymagała uaktualnienia. Po **czterech latach** od wdrożenia Strategii w życie zaleca się przeprowadzenie ewaluacji mid-term,, która poddaje analizie, m.in. osiągnięte na tym etapie rezultaty oraz dokonuje pierwszej oceny jakości realizacji strategii (badanie aktualnego kontekstu; jej wyniki mogą się przyczynić do pewnych modyfikacji realizacji programu oraz aktualizacji przyjętych założeń).

Dzięki tej ewaluacji będzie można zaplanować oraz uaktualnić zadania na kolejne cztery lata. Uzupełnieniem powinna zostać ewaluacja ex-post przeprowadzana po zakończeniu realizacji Strategii w roku 2024.

Propozycja zarządzania określa organizację, zasady i sposoby wdrażania strategii i jej monitorowania.

Burmistrz jest odpowiedzialny za wdrażanie strategii.

Rada Gminy - pełni bieżący nadzór nad realizacją strategii, czuwa aby przy tworzeniu budżetu uwzględniany był harmonogram strategii, uchwała zmiany w strategii, programy.

Koordynator wdrażania strategii- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

- gromadzi dokumentację związaną ze strategią,
- prowadzi monitoring realizacji strategii,
- przedkłada informacje podczas sesji Rady Gminy w ramach OZPS i sprawozdawczości Ośrodka Pomocy Społecznej,
- może opracować harmonogram strategii, jeżeli zaistnieje taka potrzeba.

Zapewnienie spójności strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Podmioty zarządzające i realizujące zadania strategiczne powinny sprawować opiekę nad tym, aby zapisy Strategii były uwzględniane w innych dokumentach strategicznych gminy. W przypadku aktualizacji pozostałych dokumentów strategicznych stosowne zmiany winny być uwzględniane również w niniejszej strategii.

System aktualizacji strategii zakłada wprowadzanie zmian w dokumencie strategicznym. Zmiany będą proponowane przez Koordynatora i zatwierdzane przez Radę Gminy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie poddawana przeglądowi oraz aktualizacji **minimum raz na 4 lata**. Po wprowadzeniu zmian w strategii Koordynator Zespołu zobowiązany jest dostarczyć wszystkim zainteresowanym stronom informację o dokonanej aktualizacji strategii.

Niniejszy dokument, po uchwaleniu przez Radę Gminy powinien być opublikowany na stronie internetowej, a ponadto przekazany uczestnikom procesu planowania strategicznego oraz wszystkim jednostkom i instytucjom których działalność może przyczynić się do realizacji strategii.

Odpowiedzialny za wdrażanie strategii oraz dostosowanie wszystkich planów i programów do jej ustaleń jest Burmistrz. Strategia nie wyczerpuje wszystkich działań, które można by uwzględnić w dokumencie. Wybrano najważniejsze i najpilniejsze. Kryterium wyboru były praktyczne możliwości kontynuowania działań już realizowanych i nastawienie na zahamowanie i przeciwdziałanie negatywnym skutkom najważniejszych problemów społecznych. Aktywizację zaniedbanych środowisk, ze wskazaniem wybranych instrumentów realizacji i niektórych partnerów społecznych (organizacje pozarządowe).

Strategia jest dokumentem otwartym i wraz z upływem czasu zmiany potrzeb i możliwości będą wymagać uaktualnienia zgodnie z potrzebami społecznymi.

Przeglądy strategiczne wraz z oceną realizacji zadań, usług zaplanowanych i ich jakość i będą realizowane cyklicznie. Każdego roku MOPS dokona analizy dokumentu przed formułowaniem wniosków do budżetu przez samorząd.

Przy wyborze KIERUNKÓW DZIAŁANIA do realizacji, będzie brać pod uwagę zarówno nowe oczekiwania społeczności lokalnej i określonych grup społecznych, jak również zmieniające się czynniki środowiska zewnętrznego, np. nowe uregulowania prawne, społeczno - ekonomiczne czy nowe możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Dlatego też przy wyborze zadań do realizacji na rok kolejny, MOPS powinien uwzględniać nie tylko istniejące zapisy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie, ale także nowe, nie ujęte w nim zadania.

Informacja o realizacji strategii zostanie opracowana na podstawie zrealizowanych usług i działań społecznych przez MOPS wraz z określeniem wskaźników w harmonogramie i kierunków działania na za każde 4 lata realizacji dokumentu.

Monitoring jest to stała i ciągła obserwacja ilościowych oraz jakościowych zmian pewnych wielkości, mająca na celu zapewnienie informacji zwrotnych na temat skuteczności i efektywności wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Kleszczele, a także jego ocenę i zmianę (tam, gdzie jest to konieczne).

Monitoring służy badaniu i ocenie sposobu oraz efektywności dochodzenia do wyznaczonych celów i zadań, a także poziomu ich osiągnięcia. MOPS dokonywał będzie oceny zadań realizowanych w roku poprzednim bądź realizowanych obecnie, identyfikował będzie problemy, które ograniczyły bądź uniemożliwiły realizację zadań wyznaczonych oraz proponował niezbędne korekty i zmiany w zakresie tych zadań.

Bazą informacji statystycznej, zbieranej na potrzeby wskaźników monitorowania będą źródła statystyki państwowej (GUS) na poziomie Gminy, dane OZPS. Poza tym bazę tą będą stanowiły informacje i dane otrzymane od instytucji i grup środowiskowych związanych z poszczególnymi celami realizacji.

Ocena realizacji Strategii odbywać się będzie pod kątem:

- stopnia realizacji założeń oraz celów;
- efektywności, rzetelności i jakości realizowanych harmonogramów strategicznych.

Uzasadnienie

Konieczność opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z art. 17 ust.1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 930 z późn.zm.) i jest to zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym .

Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Jest to dokument programowy zawierający diagnozę sytuacji społecznej Gminy Kleszczele przedstawiającą najważniejsze problemy społecznej i istniejącą infrastrukturę społeczną, systematyzujący potrzeby w zakresie pomocy społecznej. Celem generalnym stanowiącym misję przedstawionej Strategii jest zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy i wsparcia dla osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

Mając na uwadze powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest uzasadnione.

Sporządziła:

Ludmiła Młodzianowska